

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษา “วาทกรรมวัยรุ่นกับเรื่องเพศในหนังสือพิมพ์และการตีความของผู้ถูกสร้าง” นี้มุ่งที่จะศึกษาใน 2 ประเด็น ก็คือ

ในเรื่องของสาร ซึ่งหมายถึง วาทกรรมเรื่องเพศในเด็กวัยรุ่นที่หนังสือพิมพ์ได้สร้างขึ้นว่ามีรูปแบบ และประเด็นใดบ้าง รวมไปถึงมีวิธีการประกอบสร้างวาทกรรมเหล่านี้อย่างไร

ส่วนในเรื่องของการตีความของผู้ถูกสร้าง ก็คือ การเข้าไปศึกษาว่าเด็กวัยรุ่นมีการตีความวาทกรรมเหล่านี้ว่าอย่างไร โดยในการศึกษาวิจัยมีการใช้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวคิดเรื่องเพศกับวัยรุ่น
2. แนวคิดเรื่องวาทกรรมและการประกอบสร้างความหมาย
3. แนวคิดเรื่องวาทกรรมสื่อมวลชน
4. ทฤษฎีเรื่องผู้ปิดและเปิดประตูสาร
5. ทฤษฎีการกำหนดวาระ
6. ทฤษฎีการสร้างความเป็นจริงทางสังคม
7. แนวคิดสตรีนิยม
8. แนวคิดการสร้างภาพตัวแทน

แนวคิดเรื่องเพศกับวัยรุ่น

"วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก เป็นเหตุให้วัยนี้เป็นวัยที่เปราะบางต่อสิ่งเร้าต่างๆที่มากกระตุ้น โดยเฉพาะเรื่องเพศที่วัยรุ่นเกิดความต้องการและความสนใจตามพัฒนาการ ดังนั้นวัยนี้จึงเป็นวัยที่ควรสนใจและให้ความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะการปรับตัวให้เข้ากับสภาพภายในใจของตนและสภาพแวดล้อมภายนอก ถ้าเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ วัยรุ่นก็จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความสมบูรณ์ "ช่วงอายุของวัยรุ่นอยู่ระหว่างอายุตั้งแต่ 12 - เจริญเต็มที่ 25 ปี ช่วงอายุ 12,13,14 ปี เป็นระยะวัยแรกเริ่ม มีลักษณะค่อนข้างไปทางเด็ก ช่วงอายุ 15 - 18 ปี เป็นระยะวัยรุ่นตอนกลางพฤติกรรมอยู่ก้ำกึ่งระหว่างเด็กและผู้ใหญ่ช่วงอายุ 19 - 22, 25 ปี เป็นระยะวัยรุ่นตอนปลาย ช่วงพฤติกรรมค่อนข้างไปทางผู้ใหญ่ วัยรุ่นเป็นวัยที่มีพัฒนาการที่รวดเร็วในหลายๆ ด้าน"¹

พัฒนาการต่างๆ ที่เกิดขึ้นนั้นได้แก่พัฒนาการทางร่างกายที่ลักษณะทางสรีระได้แสดงออกชัดเจน ระดับฮอร์โมนที่เปลี่ยนแปลงไปพัฒนาการทางอารมณ์ และจิตใจเปรียบเปรยวัยรุ่นไว้ว่าเป็นวัยแห่งพายุบุแคม วัยแห่งความกดดัน เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์สูงมาก ส่งผลต่อการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและสังคมได้ลำบาก นอกจากนี้ยังมีพัฒนาการทางสติปัญญา ที่พบว่าเซลล์สมองส่วนใหญ่เกือบพัฒนาสมบูรณ์ มีผลต่อการตัดสินใจของวัยรุ่นที่รวดเร็ว แต่จะขาดความละเอียดรอบคอบและยับยั้งชั่งใจ และทำที่สุดคือพัฒนาการทางด้านสังคม ซึ่งสังคมในแบบที่วัยรุ่นต้องการคือสังคมเพื่อนเป็นหลัก เพราะต้องการอิสระที่จะคิดและตัดสินใจบางอย่างด้วยตนเอง ทำให้วัยรุ่นห่างเหินครอบครัว และเริ่มที่จะสนใจเพศตรงข้าม²

¹ ชาตวิมล วัจวล, "อิทธิพลของสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีต่อความรู้และทัศนคติเรื่องเพศศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสหศึกษา:กรณีศึกษาโรงเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตคณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542) , หน้า 13.

² ชาตวิมล วัจวล, อ่างแล้ว

1.1 ความแตกต่างในเรื่องเพศระหว่างวัยรุ่นชายและหญิง

ในช่วงวัยรุ่นนั้น ระดับฮอร์โมนที่สูงขึ้นจะทำให้เกิดความรู้สึกทางเพศ และคิดฝันถึงเรื่องกามารมณ์ได้ในทั้งเพศชายและเพศหญิง จากการศึกษาของ จอห์น มัณนี่ (John Money, 1980) พบว่าเด็กชายที่เข้าสู่วัยรุ่นช้า (อายุประมาณ 15 - 16 ปี) โดยมากจะมีพฤติกรรมทางเพศช้ากว่าเด็กที่เข้าสู่วัยรุ่นเร็ว (อายุประมาณ 12 - 13 ปี) การมีความรู้สึกทางเพศนี้เกิดจากการที่เด็กมีการเจริญเติบโตของร่างกายสมบูรณ์และมีฮอร์โมนเทสโตสเตอโรนในเลือดสูง ซึ่งฮอร์โมนนี้จะทำหน้าที่กระตุ้นสมองทำให้เด็กคิดถึงเรื่องเพศมาก สำหรับวัยรุ่นหญิงนั้น เด็กหญิงที่เข้าสู่วัยรุ่นช้ากว่าปกติจะมีความต้องการทางเพศน้อยกว่าเด็กที่แตกเนื้อสาวเร็ว อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมทางเพศของเด็กหญิงไม่ค่อยปรากฏให้เห็นชัดเจนนัก เนื่องจากสภาพจิตใจ สภาพแวดล้อมของสังคม วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีรวมทั้งการอบรมสั่งสอนที่แตกต่างจากเพศชาย

เด็กวัยรุ่นชายที่มีฐานะทางสังคมเท่าเทียมกัน อยู่ในกลุ่มเดียวกัน อาจมีพฤติกรรมทางเพศที่แตกต่างกันออกไป อันเนื่องมาจากการอบรมสั่งสอนของครอบครัว ซึ่งจากการสำรวจเด็กวัยรุ่นชายพบว่า เด็กๆ คิดว่าการมีเพศสัมพันธ์ไม่ใช่เรื่องเสียหาย แต่เป็นการหาประสบการณ์ทางเพศเพื่อความชำนาญ คนที่ไม่เห็นด้วยจะถูกกล่าวหาว่าเป็นคนหัวโบราณ ลูกแหง หรือเด็กอมมือ เด็กวัยรุ่นชายมองเห็นว่าการมีเพศสัมพันธ์เป็นการพิสูจน์ความสามารถของตัวเอง เป็นการประกาศอิสรภาพ และเป็นการทำลายความคิดของคนรุ่นเก่า³

1.2 การให้ความรู้เรื่องเพศศึกษากับวัยรุ่น

ท่ามกลางกระแสทางสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีต่างๆมีการพัฒนาเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะเทคโนโลยีทางการสื่อสารสารสนเทศในรูปแบบต่างๆ ซึ่งทำให้นุคคลทั่วไปสามารถเข้าถึงข้อมูลต่างๆ ได้โดยง่าย แม้กระทั่งในเรื่องของเพศที่สังคมไทยถือว่าเป็นเรื่องที่สมควรจะปิดบัง ก็ถูกนำเสนอออกมาในรูปแบบของสื่อสาธารณะอย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์มือถือที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือรับส่งรูปไปรษณีย์ได้ เพลงที่มีเนื้อหาโป๊ การ์ตูนโป๊ และเว็บไซต์โป๊ และในแง่ความแพร่หลายที่เข้าถึงได้ง่ายมากขึ้น ของสื่อโป๊ยุคดั้งเดิมคือ หนังสือปกขาวยุคสมัยใหม่

³ ผศ.ดร.พรพิมล เจียมนาครินทร์, พัฒนาการวัยรุ่น (กรุงเทพฯ : ดันอ้อ แกรมมี่ , 2539), หน้า 259-

หน่วยก็คือ วีดิโอไปี และหนังสือไปี ซึ่งเหล่านี้ยังไม่นับรวมถึงการตีพิมพ์รูปไปีเปลือยในนิตยสาร และหนังสือพิมพ์รายวันที่ทำเป็นประจำกันอยู่แล้ว⁴

ทำให้ในปัจจุบันเรื่องเพศกลายเป็น เรื่องที่ประชาชนทุกเพศทุกวัยสามารถเข้าถึงได้ จนกลายเป็นความเคยชิน ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนก็คือ พฤติกรรมเลียนแบบที่กลายมาเป็นอาชญากรรมทางเพศ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลพวงมาจากการขาดการควบคุมสื่อลามกอนาจารต่างๆ นั่นเอง และเป็นที่น่าทึ่งใจมากขึ้นเมื่อพบว่าผู้ตกอยู่ในอิทธิพลสื่อไปีรุนแรง ก็คือเด็กๆ ที่ยังขาดวิจารณญาณ จนกลายเป็นทั้งผู้ต้องหาและผู้ถูกกระทำในเวลาเดียวกัน⁵

จากสาเหตุที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ทำให้ควรมีการกลับมาให้ความสนใจ ในเรื่องการให้ความรู้ในเรื่องเพศศึกษาอย่างถูกวิธีกับวัยรุ่น เนื่องจากเรื่องเพศนั้นถือเป็นเรื่องธรรมดาที่ย่อมเกิดขึ้นตามธรรมชาติของการเข้าสู่วัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่เริ่มมีพัฒนาการทางเพศเกิดขึ้นอย่างเด่นชัดดังที่กล่าวมาข้างต้น

นอกจากนั้นเรื่องเพศยังเข้ามามีบทบาทสำคัญมากในชีวิตวัยรุ่น ไม่ว่าจะเป็นการเริ่มคบเพื่อนต่างเพศ แต่เนื่องจากในสังคมไทยมองว่าเรื่องเพศเป็นเรื่องที่หยาบคายลามกและในระบบการศึกษาของไทยนั้นก็ยังมีปัญหาในการให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาอย่างถูกต้องด้วย เนื่องจาก 1.หาบุคลากรยาก 2.มองว่าเรื่องนี้เป็นดาบสองคม 3.ปัจจัยคือความอายของสังคมที่ฝังหัวกันมานานว่าเรื่องเพศเป็นเรื่องลามกอนาจาร⁶ ทำให้สังคมขาดการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารเรื่องเพศที่ถูกต้องและเหมาะสมให้กับวัยรุ่นจนทำให้วัยรุ่นต้องหาทางออกในเรื่องนี้โดยการไปปรึกษาเพื่อนซึ่งในบางครั้งก็ได้ข้อมูลที่ผิด และก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา

ซึ่งสถาบันที่มีบทบาทสำคัญในการทำหน้าทีนี้ ก็คือสถาบันครอบครัว ที่ควรมีการกลับมาให้ความสนใจในเรื่องนี้มากขึ้น เพราะเป็นสถาบันที่มีความใกล้ชิดกับตัวเด็กมากที่สุด โดยเฉพาะ

⁴“สื่อไปีกับเรื่องเช็กชองวัยรุ่น”, รายงานสุขภาพคนไทย 2548 สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) หน้า 62.

⁵ เล่มเดียวกัน หน้า 62.

⁶ นายแพทย์นรินทร์ ไกรฤกษ์, 3 พฤศจิกายน 2540.

พ่อแม่ และผู้ปกครองควรที่จะหันมาให้ความรู้ในเรื่องเพศอย่างถูกวิธีแก่ลูก ซึ่งในการให้ความรู้เรื่องเพศศึกษากับลูกนั้น พ่อแม่และผู้ปกครองควรที่จะมีใจที่เปิดกว้าง พร้อมทั้งจะคุยกับลูกอย่างมีเหตุผล โดยนายแพทย์ ม.ล.สมชาย จักรพันธ์ อธิบดีกรมสุขภาพจิต ได้กล่าวในเรื่องนี้ไว้ว่า

“ผมคิดว่าส่วนหนึ่งมาจากระบบครอบครัว พ่อแม่คนไทยอายุ ไม่ค่อยสอนลูกในเรื่องของเพศศึกษา เด็กก็เลยต้องไปเรียนรู้จากเพื่อน ขณะที่ประเทศในยุโรปหรืออเมริกามีสื่อที่นำเสนอเรื่องเซ็กส์ แต่เขากลับกันเด็กออกไปจากสื่อเหล่านี้ได้ ซึ่งก็นำไปศึกษาวิธีการเหมือนกันว่าเขาทำกันอย่างไร... ถึงวันนี้ไม่ควรมองว่าเรื่องเพศเป็นเรื่องเสียหาย จนเด็กต้องไปแอบทำ แต่ควรมีวิธีการสอน เพราะแม้แต่เด็กอนุบาลเดี๋ยวนี้ก็งมมือกันเข้าห้องน้ำแล้ว เพราะต้องการเลียนแบบผู้ใหญ่”⁷

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพสังคมปัจจุบันที่มีการหลั่งไหลเข้ามาของอารยธรรมตะวันตก และกระแสสังคมยุคบริโภคนิยมเช่นนี้ การแก้ปัญหาจึงจะต้องได้รับความร่วมมือกันจากหลายๆ ฝ่าย และต้องทำงานประสานทั้งพ่อแม่ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ รวมทั้งสื่อมวลชนทุกแขนง ที่จะต้องมีหน้าที่ในการร่วมกันสร้าง “ภูมิคุ้มกัน” ให้เด็กปลอดภัยจากสิ่งชั่วร้าย และมีพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสม ซึ่งในที่นี้มีได้หมายความว่าให้ปิดหู ปิดตา และปิดปากเยาวชนไม่ให้รู้เรื่องเพศ และเสพสื่อทางเพศเลย เพราะการเข้าใจถึงความหมายของ “สื่อทางเพศ” อย่างถ่องแท้ น่าจะเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตัวเด็กเอง⁸

1.3 อิทธิพลเรื่องเพศในสื่อมวลชน

ชาร์ล ไวท์ (Charles Wright)⁹ ได้กล่าวว่าผลกระทบจากการดูหรืออ่านเรื่องราวความบันเทิงที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชนที่มีลักษณะเร้าอารมณ์ทางเพศนั้นแตกต่างกันออกไป จากการสำรวจปี 1970

⁷ “วิกฤตยุค นาโนเทค”, ไทยรัฐ (2 พฤศจิกายน 2547) อ้างถึงใน “สื่อโป๊ๆกับเรื่องเซ็กส์ของวัยรุ่น”, รายงานสุขภาพคนไทย 2548 สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), หน้า 64.

⁸ เล่มเดียวกัน หน้า 65

⁹ Charles Wright, *Mass Communication A Sociological Perspective* (New York: Routledge, 1986), p.178 .

และ 1980 ซึ่งให้เห็นว่า ชาวอเมริกันเชื่อว่าเนื้อหาของสื่อที่เร้าอารมณ์ทางเพศนั้นอาจทำให้คนก่อคดีข่มขืนได้ และประมาณ 1 ใน 3 ของประชาชนทั่วไปเชื่อว่า วัตถุทางเพศ (Sex Material) ในสื่อมวลชนทำให้คนเกิดความบ้าคลั่งเรื่องเพศ (Sex Crazy) อีกทั้ง 2 ใน 3 ของชาวอเมริกันเห็นด้วยว่าเรื่องเพศที่เกี่ยวกับความรัก (Erotic Material) สามารถทำให้คนตื่นเตนได้

ส่วนริทท์และเรย์ ซี (Rist and Ray C.)¹⁰ กลับกล่าวเอาไว้ว่า การเปิดรับวัตถุทางเพศอย่างโจ่งแจ้ง (Explicit Sexual Material) ไม่มีผลกระทบหรือมีผลเล็กน้อยในการเปลี่ยนพฤติกรรมทางเพศหรือทัศนคติทางเพศ แต่การเปิดรับเรื่องเพศยังช่วยลดพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศได้ อีกทั้งเกิร์บเนอร์และกรอส (Gerbner and Gros)¹¹ ได้กล่าวเพิ่มเติมว่าการที่คนเราดูโทรทัศน์มากในเรื่องที่เกี่ยวกับเพศนั้นจะช่วยลดความกลัว ความอายและความคิดผิดๆ เกี่ยวกับเรื่องเพศได้

สำหรับการให้ความหมายเรื่องเพศในสังคมไทยนั้น เป็นเรื่องที่ซับซ้อนและละเอียดอ่อน เนื่องจากมีปัจจัยเข้ามาเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็น ปัจจัยโครงสร้างทางสังคม หรือโครงสร้างทางวัฒนธรรมสื่อมวลชน ซึ่งจัดว่าเป็นสถาบันหนึ่งที่มีอำนาจในการกำหนดความหมายต่อความเข้าใจเรื่องราวทางเพศของคนในสังคมเนื่องจากสื่อมวลชนมีอำนาจชอบธรรมในการนำเสนอความจริงที่อยู่ภายใต้การกำกับของวาทกรรมในรูปแบบที่ตนผลิตขึ้นเอง

การนำเสนอเรื่องเพศศึกษาทางสื่อมวลชนนั้น มักจะถูกตั้งคำถามว่าในบางครั้งจำเป็นหรือไม่ข้อถกเถียงเหล่านี้ อาจเป็นเรื่องยากที่จะตอบได้อย่างชัดเจนเนื่องจากในบางกรณีการนำเสนอเรื่องเพศศึกษาจะต้องแสดง หรืออธิบายให้เข้าใจอย่างโจ่งแจ้งถึงระดับหนึ่ง ซึ่งอาจจะกลายเป็นดาบสองคมได้ สำหรับบุคคลบางคน นอกจากนั้นการนำเสนอเรื่องราวทางเพศในสื่อมวลชนมักจะถูกจับตามองเป็นพิเศษอยู่แล้ว ว่าเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสมหรือไม่อยู่ในบรรทัดฐานที่พึงปฏิบัติ หรือยอมรับได้ของสังคมไทย การพิจารณาว่าแค่ไหนถึงจะเหมาะสมจึงจำเป็นต้อง พังเสียงของคนส่วนใหญ่ในสังคมด้วย

¹⁰ Rist and Ray., " Pornography as a Social Problem : Reflections on the Relation of Morality and the Low "" The Pornography Controversy (New Brunswick: Transaction Book ,1995) อ้างถึงในเล่มเดียวกัน หน้า 33

¹¹ Gerge Gerber and Larry Gross," Living with Television: The Violence Profile"Journal of Communication,(1976) อ้างถึงในเล่มเดียวกัน หน้า 33.

การนำแนวคิดเรื่องเพศกับวัยรุ่นมาใช้ในงานวิจัยนี้ เพื่อเป็นพื้นฐานในการสร้างกรอบความคิดที่เกี่ยวข้องกับความรู้ความเข้าใจเรื่องพฤติกรรม ค่านิยมและการแสดงออกในเรื่องเพศของวัยรุ่นซึ่งอาจแตกต่างกันออกไปในแต่ละบุคคล และสภาพสังคม - วัฒนธรรมที่เป็นอยู่ รวมทั้งเพื่อเป็นการนำเอาองค์ความรู้ในด้านนี้ที่มีอยู่แล้ว มาอธิบายสภาพทางวัฒนธรรมและกลุ่มสังคมของวัยรุ่นในพื้นที่ที่ศึกษา

แนวคิดเรื่องวาทกรรมและการประกอบสร้างความหมาย

มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault 1926-1984) นักคิดในสำนักหลังโครงสร้างนิยม ชาวฝรั่งเศสให้ความหมายว่า วาทกรรม หมายถึง ระบบกระบวนการในการสร้าง การผลิต (Constitute) อัตลักษณ์ (Identity) และความหมาย (Significance) ให้กับสรรพสิ่งต่างๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ไม่ว่าจะเป็นความรู้ความจริง อำนาจหรือตัวตนของเราเอง นอกจากนี้วาทกรรมยังทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่เป็นที่ยอมรับในสังคมในวงกว้าง (Valorize) ขณะเดียวกันวาทกรรมก็ทำหน้าที่เก็บกด / ปิดกั้นมิให้อัตลักษณ์และความหมายของบางอย่างเกิดขึ้น (Subjugate) หรือไม่ก็ให้อัตลักษณ์และความหมายของบางสิ่งที่ดำรงอยู่แล้วในสังคมเลื่อนพร้อมๆ กันด้วย (Displace)¹²

ฟูโกต์ ยังได้อธิบายเรื่องความจริงว่า "ความจริง" (Truth) นั้น เป็นเรื่องของกฎเกณฑ์ชุดหนึ่งที่ทำให้อะไรจริง/ไม่จริง มากกว่าเป็นเรื่องข้อเท็จจริง หรือพยานประจักษ์โดยการสร้างความหมาย (Signification) และสร้างเอกลักษณ์ให้สิ่งต่างๆ (Identity) จนในที่สุดสิ่งเหล่านั้นก็จะกลายเป็นความจริงของสังคมไปกล่าวอีกนัยหนึ่ง ในทฤษฎีของฟูโกต์ ไม่มีสิ่งที่เห็นจริงแล้วมีแต่สิ่งที่ถูก ทำให้กลายเป็นสิ่งที่เห็นจริงแล้ว (Eventualization)¹³

นอกจากนั้นฟูโกต์ยังได้พูดถึง กระบวนการในการสร้าง/สถาปนา/หรือ ทำให้กลายเป็น "เหตุการณ์" (Eventualization Foucault 1981) หรือ "ประเด็นปัญหา" (Problematization Foucault ขึ้นมาของสรรพสิ่งในสังคมโดยมีวัตถุประสงค์คล้ายกับฮาเบอร์มาส คือ เพื่อชี้ให้เห็นว่าไม่มีสิ่งใดชัดเจนและชัดเจนในตัวของมันเอง (Self-evidence) มีแต่ถูกทำให้ชัดเจนผ่านมาตรฐาน/กฎเกณฑ์เงื่อนไข

¹² ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, วาทกรรมกับการพัฒนา (กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัย และผลิตตำรา มหาวิทยาลัยเกริก, 2543), หน้า 27.

¹³ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, อ่างแล้ว.

ไชบางชนิดการวิเคราะห์สิ่งๆที่เรียกว่า "เหตุการณ์" (Event) และ "การทำให้กลายเป็นประเด็นปัญหา" (Problematization) ทำให้เห็นว่าสรรพสิ่งในสังคมเป็นเรื่องของการสร้าง/สถาปนาขึ้นของวาทกรรม¹⁴

ดังนั้นเอกลักษณ์และความหมายจึงมีลักษณะที่สั่นไหว เปลี่ยนแปลงไปตามวาทกรรมที่สร้างสิ่งเหล่านั้นขึ้นมาไม่แน่นอน ตายตัว หรือหยุดนิ่ง เพราะฉะนั้นในจุดนี้จึงมองว่าวาทกรรมเกี่ยวข้องกับความจริง ซึ่งกระทำต่อสรรพสิ่งที่ภาคปฏิบัติของวาทกรรมได้บังคับหรือยึดเยียดให้กับโลกของความเป็นจริงเพราะมันได้สร้างเหตุการณ์และกฎเกณฑ์ต่างๆ ขึ้นมาบังคับใช้กับสรรพสิ่งนั่นเอง¹⁵

"ในทุกสังคม การผลิตวาทกรรมจะถูกควบคุม คัดสรรจัดระบบและแจกจ่ายได้กฎเกณฑ์ชุดหนึ่ง ซึ่งมีหน้าที่พลิกแพลงเพื่อให้เรามองไม่เห็นถึงอำนาจ และอันตราย รวมตลอดถึงความน่าเกลียด น่าสะพรึงกลัวของวาทกรรม เพื่อให้วาทกรรมดังกล่าวดำรงความเหนือกว่า/ความเป็นเจ้าในสังคม สำหรับสังคมปัจจุบันของเรากฎเกณฑ์ที่รู้จักกันดีคือการกีดกัน - ปิดกั้น ในรูปแบบที่เราแสนจะคุ้นเคยและเคยชินอย่างมาก นั่นคือ การห้าม (ทำ/สิ่งนั้น/สิ่งนี้)" Foucault 1970¹⁶

การดำรงอยู่ของวาทกรรมต่างๆ ในสังคม อาจมีวาทกรรมที่ครองความเป็นเจ้า (Hegemony) ที่ครอบงำชีวิต และการกระทำของผู้คนส่วนใหญ่อยู่ แต่มิได้หมายความว่า มีวาทกรรมอยู่ประเภทเดียวเพราะ แท้ที่จริงแล้วการดำรงอยู่ของวาทกรรมนั้นจะมีทั้ง วาทกรรมกระแสหลัก (Dominant Discourse) และวาทกรรมกระแสรอง (Counter - Discourse) ซึ่งในบางครั้งในวาทกรรมเรื่องเดียวกันนั้น อาจมีสาระที่แตกต่างกัน ซึ่งย่อมก่อให้เกิดความขัดแย้งและแย้งซึ่งพื้นที่หรือความพยายามครอบครองปริมณฑลในสังคมให้ได้เหนือคู่ขัดแย้งของตน การใช้อำนาจจึงแฝงอยู่ในความแตกต่างนั่นเอง และปรากฏตัวออกมาเสมอๆ ตลอดเวลาที่มีการครอบงำปริมณฑลได้เหนือกว่าคู่ขัดแย้ง เพราะย่อมต้องใช้อำนาจกดปราบวาทกรรมอื่น กลายเป็นความไม่จริงไม่สมเหตุสมผล หรือผิดเพี้ยนไปจาก "ปกติ" เช่น วาทกรรมว่าด้วยความเป็นวิทยาศาสตร์ได้รับการยอมรับจากผู้คนมากกว่าวาทกรรมความเป็นไสยศาสตร์¹⁷

¹⁴ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฟาร , อ่างแล้ว

¹⁵ เล่มเดียวกัน

¹⁶ เล่มเดียวกัน

¹⁷ ธงชัย วินิจจะกุล, วิชาประวัติศาสตร์แบบวงศ์วิทยา(Genealogy), หน้า52.

นอกจากนี้ นักวิชาการหลายท่านยังได้ให้คำอธิบายความหมายของวาทกรรมว่า หมายถึง "ภาษา (ฟัง พูด อ่าน เขียน) ที่ถูกนำมาใช้" และได้เข้ามามีพลังอำนาจและอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนแบบแผนการปฏิบัติของมนุษย์ กล่าวคือผู้คนในสังคมต้องทำตามที่วาทกรรมกำหนดในชีวิตประจำวันโดยที่หลีกเลี่ยงได้ยากภาษาที่ใช้กันในชีวิตประจำวันไม่ได้ หมายถึง เฉพาะในการพูดหรือเขียนเท่านั้น พฤติกรรมของคนก็น่าที่จะถือว่าเป็น "ภาษา" ชนิดหนึ่งเช่นกัน¹⁸

1.1 การวิเคราะห์วาทกรรม

การวิเคราะห์วาทกรรมคือวิธีการศึกษาปรากฏการณ์การประกอบสร้างทางสังคม ที่ประกอบด้วยความคิด (Ideas) การปฏิบัติการ (practices) และขอบข่ายความรู้ต่างๆ ฟูกูโด้กล่าวว่าวาทกรรมเป็นตัวประกอบสร้างปรากฏการณ์ทางสังคม วาทกรรมเป็นการปฏิบัติการ ซึ่งถูกทำให้เสมือนมีชีวิตมีการแสดงออก และพูดถึงโดยปัจเจกบุคคลในสังคมมากกว่าที่จะมีลักษณะเป็นโครงสร้าง หรือโครงสร้างขนาดใหญ่ (Structures or superstructures) วาทกรรมต่างๆ ปฏิบัติการบนพื้นที่ที่เต็มไปด้วยความสัมพันธ์ที่ลื่นไหลและอยู่กันคนละฟากฝั่ง (Fluid and mobile relations) รวมทั้งความสัมพันธ์เชิงปฏิสัมพันธ์ (Interrelation) ซึ่งจะผลิตและถ่ายทอดรูปแบบความสัมพันธ์เชิงความรู้และอำนาจลักษณะต่างๆ (Foucault, 1976, 1986)

สำหรับฟูกูโด้แล้วอำนาจและความรู้ (วิเคราะห์ได้จากตัวบท) เป็นเสมือนภาพสะท้อนซึ่งกันและกันไม่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจใดที่เป็นอิสระจากความรู้สาขาใดสาขาหนึ่ง และไม่มีความรู้ใดที่จะสถาปนาขึ้นโดยอิสระแยกจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจลักษณะใดลักษณะหนึ่ง กล่าวได้ว่าความรู้ไม่ได้พัฒนาขึ้นมาจากประเด็น หรือเนื้อหาสาระที่เป็นความรู้จริงๆ แต่เกิดจากความสัมพันธ์กระบวนการและการต่อสู้ดิ้นรนเชิงอำนาจ ซึ่งทั้งขัดขวาง และหนุนเสริมจุดสำคัญของแนวคิดเรื่องอำนาจของฟูกูโด้ คืออำนาจไม่ใช่เรื่องของสาระสมบัติ (Property) แต่เป็นเรื่องของกลยุทธ์ (strategy) ที่ปฏิบัติการในแทบทุกจุดของความสัมพันธ์แบบชั่วคราวข้ามที่ไร้ความเท่าเทียม และแน่นอนว่าย่อมพบกับแรงเสียดทานด้านรับในหลากหลายจุดของความสัมพันธ์เช่นกัน การมองเช่นนี้เป็นการมองเชิงบวก

¹⁸ จงกลมณี โตสกุลวงศ์, "การวิเคราะห์วาทกรรมการให้ความหมายสื่อสิ่งพิมพ์ลามก 9 สถาบันในสังคมไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาศิลปศาสตร์, 2543), หน้า 15.

ว่าอำนาจเป็นเรื่องสร้างสรรค์ (Creative) มากกว่าจะมองเชิงลบว่าเป็นเรื่องปิดกั้นบังคับ (Constraining)

วาทกรรมในทัศนะของฟูโกต์ประกอบด้วยถ้อยคำ (Statements) ซึ่งต้องพูดถึง (spoken) จากที่ใดที่หนึ่งโดยใครคนใดคนหนึ่ง และการพูด (Speaking) นี้ทำให้เกิด การยกฐานะ ให้กลายเป็นคำพูดติดปาก (Bringing into being) และการจัดวางตำแหน่งของเรื่องที่พูด (Positioning of a subject) แนวคิดเรื่องการวางตำแหน่งแห่งที่ (Subject positions) สังเกตได้จาก วาทกรรมในแต่ละช่วงประวัติศาสตร์ที่มีความเฉพาะทั้งมิติเวลาและพื้นที่ (Specific time and space) ในการพูดและถูกพูดถึงแนวคิดลักษณะนี้ได้เข้ามาแทนที่แนวคิดที่มองความรู้ที่มีอยู่เดิมว่าเป็นความรู้ที่เป็นจ้าว (Hegemonic Knowledge) ซึ่งเป็นเจ้าของครอบครองพื้นที่อยู่ก่อนที่จะเกิด วาทกรรมใหม่ๆ ขึ้นมาช่วงชิง โดยการอาศัยกรอบคิดดังที่อธิบายมาทำให้การวิเคราะห์วาทกรรม เรื่องเพศ มีจุดเน้นหนักอยู่ที่การศึกษาถ้อยคำ/ข้อความเฉพาะ (Specific statements) อะไร บางอย่างเพื่อสาวให้ถึงต้นตอว่าใครคือผู้พูด พูดมาจากจุดไหน (Who is Speaking from where) พูดบนพื้นฐานความคิดอะไร (of what) และจะทำอย่างไร จึงจะสร้างถ้อยคำ/ข้อความและมุมมอง ต่อเรื่อง (Subject) รวมทั้งค้นหาจุดยืน (speaking position) เสียใหม่ ฉะนั้นอัตวิสัยของปัจเจก บุคคลจึงไม่มีวันสมบูรณ์และตายตัว แต่จะถูกนิยามและให้ความใหม่ผ่านวาทกรรมที่มีจุดยืน หลากหลายของยุคสมัยซ้ำแล้วซ้ำเล่า¹⁹

Margaret Wetherell and Jonathan Potter (1992)²⁰ ได้กล่าวถึงการวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse analysis) ว่าภาษาพูดที่ใช้ในการสนทนาจะต้องมีองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

Interpretative Repertoire คือประเด็นเรื่องที่ใช้ในการตีความเป็นหน่วยสรุปรูปแบบที่ปรากฏอยู่ในเนื้อหาที่ถูกนำมาใช้ในวาทกรรม เพราะฉะนั้นจึงเป็นตัวรากฐานของผู้พูดที่ใช้ในการสร้างมุมมองของกิจกรรมทางวาทกรรม เป็นกระบวนการทางความรู้ที่นำไปสู่การโต้แย้ง นอกจากนี้ประเด็นของเรื่องหรือปัญหาที่นำมาสนทนานั้น ก็คือกลุ่มของคำเพื่อนำมาใช้ในการทำ วาทกรรมเปรียบเสมือนทรัพยากรให้ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์รูปแบบในเนื้อหาอีกด้วย หนึ่งประเด็น

¹⁹ ผศ.ดร.วิลาสินี พิพิธกุล และ ผศ.ดร. กิตติ กั้นภัย, โครงการ เพศและการสื่อสารในสังคมไทย, (กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย, 2546), หน้า37.

²⁰ ไพโรจน์ วิไลนุช, "สื่อโฆษณาขายบริการทางเพศต่อการสร้างความหมายและกำหนดเอกลักษณ์ให้กับประเทศไทยของกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวอังกฤษ" (วิทยานิพนธ์วารสารศาสตร์ บัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542)

เรื่องสำหรับการตีความการปฏิบัติการทางวาทกรรม ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารต้องมีความรู้สะสมดั้งเดิม (Stock Knowledge) ของเรื่องที่ใช้ในการตีความด้วย จึงจะก่อผลดีต่อวาทกรรมนั้นๆ ในด้านองค์ความรู้ที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น

Construction คือ การสร้างสรรคภาษาเพื่อจุดมุ่งหมาย และบรรลุผลความต้องการ เป็นตัวที่บอกให้ผู้ศึกษาทราบว่าวาทกรรมนั้น ถูกสร้างขึ้นมาจากลักษณะของภาษาที่มีมาก่อนอย่างไร ทำให้ทราบว่าผู้ศึกษามีวิธีการเลือกใช้ภาษาคำ อย่างไร ทำไมคำบางคำถูกนำมาใช้ คำบางคำไม่ถูกนำมาใช้ และแนวคิดนี้แสดงให้เห็นถึงวาทกรรมว่าเป็นเรื่องของกรกระทำบางอย่างเพื่อหวังผลในทางปฏิบัติ นั่นก็คือ วาทกรรมเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาจากความเป็นจริงที่มีชีวิต (Real Life)

Variation คือ วิธีการใช้ภาษาที่จะนำไประบุว่าวาทกรรมทำหน้าที่อะไร (Function) เป็นตัวแปรที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างการพูดกับการกระทำโดยศึกษาจากเหตุการณ์ กลุ่มสังคม นโยบายหรือบุคลิกภาพ อาจจะถูกอธิบายได้หลายลักษณะ เมื่อหน้าที่ของวาทกรรมนั้นเปลี่ยนไป

Function คือ วาทกรรมนั้นๆ ทำหน้าที่ในการอธิบายเหตุการณ์ให้ผู้ฟังได้รับรู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้น แต่อาจจะเป็นเรื่องยากที่จะเข้าใจได้โดยตรง เพราะว่าหน้าที่ของวาทกรรมนี้จะไม่มีการบอกโดยตรง เช่น การอ้างถึง หรือความพยายามหาเหตุผลให้เกิดความน่าเชื่อถือหรือการเสนอแนะผลต่อเนื่อง ที่อาจเกิดขึ้นต่อไป มากกว่าการหาข้อมูลดิบ

ศิริชัย ศิริกายะ(2535)²¹ กล่าวว่า วาทกรรม(Discourse)คือการพิจารณาความสัมพันธ์ Text (เนื้อหาหรือบท) กับ Context(บริบท)ในลักษณะของการสร้างความหมายให้เกิดขึ้นและกิจกรรมที่เกิดเฉพาะในแต่ละวาทกรรมนั้นๆ คือ ดูที่ Act of Communicationและการวิเคราะห์ Text ภายใต้Contextที่มีความสัมพันธ์กันในการสร้างความหมายในวาทกรรมนั้นๆ ต้องอยู่ภายใต้บริบททางการสื่อสาร ซึ่งการสื่อสารลักษณะนี้จะเกิดขึ้นในท่าเลหรือที่ตั้ง และในสถานการณ์ทางสังคมบางอย่างบริบทเหล่านี้ย่อมมีอิทธิพลต่อความหมายเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการสื่อสาร ความหมายของคำที่ใช้สถานที่ และภาษาที่ใช้ดังต่อไปนี้

²¹ ศิริชัย ศิริกายะ, ทัศนวิทยาสื่อสารมวลชน (กรุงเทพฯ : คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาฯ ,2535)

1. Substance ได้แก่ รูปวัตถุทางกายภาพ หรือตัวถ่ายทอด Text มีผลกระทบต่อความหมายของวาทกรรมเช่น หนังสือแบบสามมิติหรือตัวหนังสือเป็นประกายจากแสงไฟขนาดใหญ่ เป็นต้น ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าจะทำการสื่อสารที่ไหน ระยะห่างระหว่างสารกับผู้รับอาจต่างกันไป ดังนั้นมิติหรือขนาดของตัวหนังสืออาจทำให้การสื่อสารล้มเหลวได้ เพราะสถานที่ที่ใช้ในการสื่อสารก็เป็นส่วนหนึ่งของเหตุการณ์ทางการสื่อสาร ผู้ส่ง คือ บุคคลซึ่งออกแบบควบคุมและเลือกสถานที่แวดล้อมเอง ส่วนผู้ใช้สภาพแวดล้อมนี้คือ ผู้รับสารปัจจัยกายภาพทางสิ่งแวดล้อมระดับจุลภาคนี้อาจแบ่งกล่าวได้ 3 ประเภท คือ

- 1.1 สถานที่ คู่สื่อสารอาจสื่อสารในสถานที่แวดล้อมต่างๆลักษณะของสถานที่เหล่านี้มีส่วน
- 1.2 กำหนดพฤติกรรมสื่อสารได้แตกต่างกันไป สถานที่บางแห่งไม่เอื้อให้สื่อสารได้สะดวกแต่บางแห่งเอื้อเฉพาะการสื่อสารบางลักษณะ
- 1.3 บรรยากาศ ลักษณะบรรยากาศที่สำคัญ ได้แก่ ลักษณะที่กระทบต่อตา(แสง) สภาพแวดล้อมที่มีระดับแสงแตกต่างกันส่งผลต่อพฤติกรรมการสื่อสาร เช่น แสงจ้า หรือแสงสลัวเกินไป ย่อมไม่เหมาะสมต่อการสื่อสารด้วยป้ายโฆษณา รวมถึงสื่อพิมพ์เสนอขายบริการทางเพศ เพราะหากมีบรรยากาศ เช่นนี้ จะทำให้พฤติกรรมคู่สื่อสารรู้สึกรำคาญ และไม่สนใจ และผู้ส่งสารก็จะไม่ประสบความสำเร็จในการสื่อสาร
- 1.4 ผู้คนแวดล้อม ส่วนประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งของปัจจัยกายภาพทางสิ่งแวดล้อม หากผู้คนแวดล้อมมีจำนวนมาก และร่วมอยู่ในสถานที่เดียวกันการมีป้ายโฆษณาในบริเวณนี้ จะเป็นลักษณะบรรยากาศที่อาจสร้างความรู้สึกร่วมของคนส่วนใหญ่ได้ง่าย

2. Picture ภาพประกอบที่ดีจะต้องช่วยในการสื่อสารและสร้างความหมายที่ต้องการเกิดขึ้น

3. Para Language (ปริภาษา) สิ่งที่เกิดขึ้นพร้อมกับภาษาพูดหรือภาษาเขียนในขณะที่เราพูดปริภาษา ก็คือ สิ่งที่เกิดขึ้นพร้อมๆ กับคำพูดของเรา ในขณะที่เราเขียนปริภาษาก็คือสิ่งที่เกิดขึ้นควบคู่กับตัวหนังสือที่เราเขียนหรือพิมพ์ ปริภาษาเป็นสิ่งที่สามารถแสดง หรือบ่งบอกถึงลักษณะของการพูดและการเขียนได้ว่าเป็นอย่างไร ตัวอย่างของปริภาษาในการพูด ได้แก่ การเปล่งเสียง ตามคอคความดังของเสียง การตะโกน การจาม การกระแอม เป็นต้น ส่วนตัวอย่างปริภาษาในการเขียน ได้แก่ การกำหนดขนาดของตัวหนังสือต่างๆกัน ย่อหน้า วรรคตอน การเว้นช่องไฟ

4 Situation คือเหตุการณ์ที่ครอบคลุมตัวบท(Text) ขึ้นอยู่กับการรับรู้ของผู้ร่วมอ่านวาทกรรม

5 Co-Text คือ บริบทที่กล่าวถึง หรืออ้างถึงสิ่งที่มาก่อนหรือตามมาที่หลังตัว Text ที่นำมาวิเคราะห์ เช่นการอ้างถึงคนหรือสถานที่

6 Intertext คือ วาทกรรมนั้นเกิดจากการมีประสบการณ์ร่วม ตัวบท (Text) ที่ผู้ร่วมการสื่อสารรับรู้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของวาทกรรมอันอื่น หรือวาทกรรมที่เคยผ่านมาก่อน แต่มีความสัมพันธ์กับตัวบท (Text) ที่ต้องการศึกษาตัวบท (Text) อันนี้มีผลต่อการตีความ

7 Participants คือ ความต้องการของผู้ร่วมทำการสื่อสาร ที่ต้องการมีส่วนร่วมในวาทกรรมรวมทั้งความเชื่อ ความรู้และทัศนคติที่มีต่อวาทกรรมนั้นๆ

8 Function คือ หน้าที่ของวาทกรรมนั้นทำหน้าที่อะไร เช่น การได้ความรู้หรือข้อมูลใหม่ การเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ เป็นต้น

สำหรับการวิเคราะห์วาทกรรมแล้วไชยรัตน์ เจริญสินโอฟาร์(2542) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า มนุษย์หรือผู้พูดเป็นเพียง "ร่างทรง" หรือผู้ที่กระทำตาม ตอกย้ำ ผลิตซ้ำ (Enact) กฎเกณฑ์ของสิ่งที่พูดมากกว่าคิดค้นหรือสรรสร้างระบบและกฎเกณฑ์ใหม่ขึ้นมา เพราะถ้าเป็นแบบหลัง ก็สื่อสารกับ

คนในวงการไม่รู้เรื่อง กล่าวอีกนัยหนึ่งผู้พูดสามารถพูดได้ภายใต้กรอบวาทกรรมว่าด้วยเรื่องนั้นๆ เท่านั้น ฉะนั้น วาทกรรม จึงเป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์ว่าใครจะเป็นผู้พูด พูดอะไร พูด เมื่อไรและพูดอย่างไร ประโยคเดียวกันถ้าหากพูดโดยบุคคลที่มีฐานะทางสังคมแตกต่างกัน ต่างโอกาส ต่างสถานที่จะไม่เหมือนกัน²²

การนำแนวคิดเรื่องวาทกรรมและการวิเคราะห์วาทกรรม เป็นแนวคิดพื้นฐานในการวิเคราะห์กระบวนการประกอบสร้างวาทกรรมเรื่องเพศของวัยรุ่นในหนังสือพิมพ์ ทั้งนี้เพื่อที่จะมุ่งศึกษาวิเคราะห์และนำมาอธิบายถึงกระบวนการประกอบสร้างวาทกรรมชุดต่างๆ รวมทั้งมุ่งที่จะให้ผู้อ่านได้มองเห็นและทำความเข้าใจถึงสัญลักษณ์และความหมายที่ถูกสร้างขึ้นในวาทกรรมต่างๆ เหล่านั้น

แนวคิดเรื่องวาทกรรมของสื่อมวลชน

แนวคิดเรื่องวาทกรรมของสื่อมวลชนนั้น มุ่งที่จะทำการศึกษาในเรื่องของการใช้ "อำนาจของสื่อมวลชน" โดยมุ่งที่จะศึกษาเพิ่มเติมและอธิบายให้เห็นว่า "อำนาจของสื่อมวลชน" ทำงานอย่างไร (the exercise of media power) โดยอาศัยแนวทางการศึกษา (Approach) ของยุคหลังโครงสร้างนิยม (Post-Structuralism) มาช่วยวิเคราะห์ให้เกิดความเข้าใจชัดเจนมากยิ่งขึ้น²³ กล่าวคือผู้เขียนจะทำการวิเคราะห์โดยผ่าน "ภาษา" (Language) หรือที่ในยุคหลังโครงสร้างนิยมเรียกว่า "วาทกรรม" (Discourse) เพื่อแสดงให้เห็นถึงว่าภาษามีได้มีหน้าที่เพียงแค่อำนาจถอด/สะท้อนโลกแห่งความเป็นจริงเท่านั้นแต่พลัง (Force) ของภาษาสามารถครอบงำความรู้สึกนึกคิด กระทั่งกำหนดแบบแผนชีวิตของผู้คน

สื่อมวลชนใช้ "ภาษา" (รวมไปถึงภาพและเสียงประกอบ) เป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารมวลชน ดังนั้น การทำงานของสื่อมวลชนย่อมเกี่ยวข้องกับ "วาทกรรม" เป็นอย่างยิ่ง ซึ่งมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าวาทกรรมของบรรดาผู้เชี่ยวชาญในแขนงวิชาต่างๆ ดังเช่นถ้าหากนักเศรษฐศาสตร์มีอำนาจ/ความชอบธรรมในการพูดถึงการพัฒนาเศรษฐกิจ แพทย์มีอำนาจ/ความชอบธรรมในการพูดถึงความเจ็บปวดและสุขภาพอนามัยของคนไข้ นักนิติศาสตร์มีอำนาจ/ความ

²² ไชยรัตน์ เจริญสินโอฟาร, วาทกรรมกับการพัฒนา, หน้า 12.

²³ รุ่งรวี เฉลิมศรีภิญโญรัช, วาทกรรมของสื่อมวลชน (สารนิพนธ์ปริญญาวารสารศาสตรบัณฑิต คณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540)

ชอบธรรมในการพูดถึงความถูกต้อง/ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย สื่อมวลชนก็มีอำนาจ/ความชอบธรรมในการพูดถึงความเป็นจริงของสังคม

ข้อดีของวารสารศาสตร์หรือสื่อมวลชนก็คือ เป็นสิ่งที่ไม่มีแก่นแท้ของ ศาสตร์ หรือ องค์ความรู้ (Body of knowledge) ที่สถาปนาอย่างมั่นคง ดังที่มีข้อถกเถียงกันอยู่บ่อยครั้งว่า “วารสารศาสตร์เป็นวิชาชีพ (Professional) หรือไม่” และเมื่อมีความเป็น วิชาชีพ เช่น แพทย์ วิศวกร นักกฎหมาย ฯลฯ ก็หมายถึง “การเป็นชุมชนที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งหมู่สมาชิกมีนิยามร่วมกันค่อนข้างชัดเจนเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ความเชื่อ หน้าที่ และผลประโยชน์ของกลุ่ม ซึ่งอาจจะแสดงออกได้หลายระดับ” การเป็น วิชาชีพ นั้นผูกติดอยู่กับความสามารถ (Competence) และการฝึกอบรม (Training) ซึ่งแน่นอนว่าย่อมวางอยู่บนวาทกรรมของแขนงวิชานั้นๆ วาทกรรมของวิชาชีพ ได้สถาปนาขอบเขตและกฎเกณฑ์ของการพูด²⁴

เมื่อพิจารณาจากความหมายดังที่กล่าวมานี้ ผู้เขียนคิดว่าวารสารศาสตร์มิได้เข้าข่ายความเป็นวิชาชีพ ดังนั้นจึงไม่มีขอบเขต กฎเกณฑ์ของการพูดที่แน่ชัดและไม่มืองค์ความรู้ที่สถาปนาอย่างมั่นคง สิ่งนี้เป็น ช่องทาง สำคัญที่เปิดโอกาสให้สื่อมวลชนมีความสามารถในการพูดได้อย่างกว้างขวาง โดยไม่ถูกจำกัดโดยกรอบของ วิชาชีพ

เมื่อสื่อมวลชนมีเสรีภาพในการพูดได้หลากหลายสื่อมวลชนจึงมีเสรีภาพในการสร้างวาทกรรมได้หลากหลาย ดังนั้น สิ่งนี้จึงเป็นคุณลักษณะสำคัญที่สถาปนา “อำนาจ” ให้แก่สื่อมวลชนเช่นนี้แล้วความเป็นจริงของสังคมไทยจึงเป็นสิ่งที่ลื่นไหลง่าย ขึ้นอยู่กับว่าสื่อมวลชนจะเลือกใช้วาทกรรมแบบใด (ในประเด็นนี้ มีการให้ความสำคัญกับ “ มนุษย์ “ในฐานะที่มีความสามารถในการจัดการกับวาทกรรมได้ มิใช่ในฐานะของ “ร่างทรง” วาทกรรม)²⁵

ดังกล่าวข้างต้นคงจะพอทำให้เราเข้าใจได้ชัดเจนขึ้นว่า สิ่งที่สื่อมวลชนนำเสนอ โดยเฉพาะ “ข่าว” ซึ่งตามทฤษฎีสื่อสารมวลชนทั่วไปยึดมั่นในเรื่องของ “ความเป็นกลาง” นั้น เป็นสิ่งที่ เป็นไปไม่ได้ เพราะการเสนอข่าวก็ย่อมขึ้นอยู่กับสื่อมวลชนว่าจะมองปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยกรอบความคิดของวาทกรรมใด และในประเด็นเรื่อง “ ความเป็นจริง “ นั้นก็ไม่ใช่สิ่งที่เราจะเข้าใจได้ง่ายๆเพราะที่แท้แล้ว “ความเป็นจริง” ก็จริงได้ภายใต้การกำกับของวาทกรรม

²⁴ รุ่งรวี เจริญศรีภิญโญรัช, วาทกรรมของสื่อมวลชน, หน้า 24.

²⁵ เล่มเดียวกัน, หน้า 25.

รูปแบบหนึ่งเท่านั้น ฉะนั้น “ข่าว” จึงมิใช่การรายงานสิ่งที่เกิดขึ้นจริงอย่างง่าย ๆ ตรงไปตรงมา แต่ได้ผ่านกระบวนการปรุงแต่งโดยวาทกรรมของสื่อมวลชนเรียบร้อยแล้ว

ซึ่งกระบวนการสร้างวาทกรรมของสื่อมวลชน นอกจากการใช้ “ภาษา” แล้วการวางตำแหน่งการเลือกพื้นที่ในการนำเสนอก็เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้สาธารณชนเกิดความรู้สึกว่าสิ่งใดสำคัญ/ไม่สำคัญเช่นข่าวพาดหัวใหญ่ที่สุดในหน้า 1 ผู้อ่านก็จะรู้สึกว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก แต่ถ้าหากเป็นข่าวที่นำเสนออยู่นานใน ริมขอบล่าง ในคอลัมน์เล็กๆ ก็อาจจะได้รับความสนใจจากผู้อ่านไม่มาก ดังนั้นการจัดวางพื้นที่ก็เป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อความกว้างไกลในการเผยแพร่วาทกรรมนั้นๆ ออกไปสู่การรับรู้ของประชาชนด้วย²⁶

การนำแนวคิดเรื่องวาทกรรมของสื่อมวลชนมาเป็นแนวคิดพื้นฐาน ก็เพื่อมุ่งที่จะศึกษาถึงการปฏิบัติการของสื่อมวลชนว่ามีการใช้อำนาจของตนเอง โดยการผลิตวาทกรรมข่าวชุดต่างๆ ในเรื่องเพศของวัยรุ่นออกมาอย่างไร และเพื่อมุ่งที่จะวิเคราะห์และชี้ให้เห็นถึงความหมายและสัญลักษณ์ต่างๆ ที่แฝงอยู่ภายใต้การรายงานข่าวเหล่านั้น นอกจากนั้นสิ่งสำคัญที่ต้องการชี้ให้เห็นและตระหนักถึง ก็คือ การมองข้ามไปถึงสิ่งที่ไม่ปรากฏในข่าว หรือความจริงที่สื่อไม่ได้เลือกมานำเสนอ ซึ่งบางสิ่งอาจเป็นความจริงที่น่าสนใจกว่า สำคัญกว่า แต่กลับเป็นสิ่งที่ขาดหายไปจากการรายงานข่าวของสื่อมวลชนก็ได้

ทฤษฎีผู้ปิดและเปิดประตูสาร (Gatekeeper Theory)

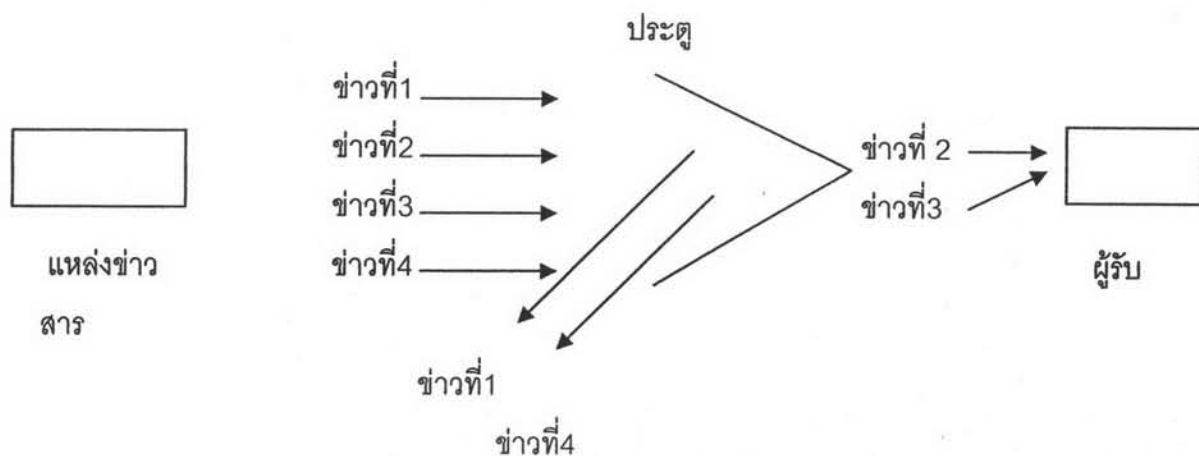
เคิร์ต ลูวิน (Kurt Lewin, 1947)²⁷ ได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่า ข่าวสารมักจะไหลผ่านช่องทางต่างๆ อันประกอบไปด้วยบริเวณประตูที่ซึ่งมีการปล่อยหรือกักข่าวสารใดๆ ตามกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่ตั้งไว้หรือโดยวินิจฉัยของผู้กรองสารว่า จะยอมให้ข่าวสารใดไหลผ่านไปได้หรือไม่

²⁶ รุ่งรวี เฉลิมศรีภิญโญรัช, วาทกรรมของสื่อมวลชน, หน้า 24-25

²⁷ Kurt Lewin, 1947 อ้างถึงในอ้างถึงในพรสุรีย์ ธนะศรีสีบวงศ์, "กระบวนการคัดเลือกข่าวโทรทัศน์: ศึกษาเฉพาะกรณีสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7" (ปริญญานิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535), หน้า 6.

เดวิด แมนนิง ไวท์(David Manning White 1960)²⁸ ได้นำแนวคิดเรื่องผู้เปิดปิดประตูสารไปใช้ในการศึกษาเรื่อง The Gatekeeper: A Case Study in Selection of News ซึ่งเป็นการศึกษาถึงกิจกรรมของบรรณาธิการข่าวของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นอเมริกันฉบับหนึ่ง ในการตัดสินใจคัดเลือกข่าวเพื่อตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ จากการศึกษาไวท์พบว่า บรรณาธิการข่าวเป็นผู้มีอำนาจเด็ดขาดในการตัดสินใจที่จะตีพิมพ์ข่าวใด ในกระบวนการคัดเลือกข่าวของบรรณาธิการนั้น ความชอบส่วนตัวและภูมิหลังของบรรณาธิการก็เข้ามามีส่วนในการคัดเลือกข่าวด้วย ไวท์สรุปว่าการตัดสินใจคัดเลือกข่าวของบรรณาธิการเป็นการกระทำโดยลำพัง และพฤติกรรมกรรมการตัดสินใจดังกล่าวสามารถได้ด้วยปัจจัยทางจิตวิทยาส่วนบุคคล

และจากการศึกษากระบวนการทำงานของบรรณาธิการข่าวโทรเลข ในหนังสือพิมพ์ขนาดกลางหลายฉบับ ในสหรัฐอเมริกา พบว่าบรรณาธิการจะต้องเลือกข่าวเพียงบางชิ้นที่มีความเหมาะสมมาลงพิมพ์ ทำให้สถานะของบรรณาธิการคล้ายกับผู้เฝ้าประตูที่จะปล่อยให้ข่าวไหนผ่านหรือไม่ผ่านประตูซึ่งกระบวนการคัดเลือกมีกระบวนการตามแบบจำลองดังนี้²⁹

²⁸ David Manning White, The Gatekeeper: A Case Study in the Selection of News." *Journalism Quarterly* (summer 1950) อ้างถึงในเล่มเดียวกัน หน้า 6.

²⁹ David Manning White 1950 อ้างถึงใน ประพนอม หลีพันธ์, "กระบวนการคัดเลือกและนำเสนอข่าวสิ่งแวดล้อมต่างประเทศทางสถานีโทรทัศน์ไทย" (ปริญญานิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 12.

จากแบบจำลองของไวท์ เราสามารถนำมาศึกษาเกี่ยวกับการคัดเลือกข่าวที่มีประเด็นเกี่ยวกับเรื่องเพศกับวัยรุ่นในหนังสือพิมพ์ได้ในแง่ที่ว่า แหล่งข่าวอาจส่งข่าวที่มีประเด็นที่เกี่ยวกับวัยรุ่นเข้ามาจำนวนมากแต่บรรณาธิการกลับคัดเลือกแต่ข่าววัยรุ่นที่มี แต่ประเด็นเกี่ยวกับเรื่องเพศมาลงเท่านั้น ยกตัวอย่างตามแบบจำลอง ก็คือข่าวที่มีประเด็นเกี่ยวกับวัยรุ่นก็คือข่าวที่ 1 2 3 4 โดยข่าวที่มีประเด็นเกี่ยวกับเรื่องเพศกับวัยรุ่นคือข่าวที่ 2 3 ซึ่งได้คัดเลือกเผยแพร่ต่อผู้รับสาร ส่วนข่าวที่ 1 และ 4 ซึ่งเป็นข่าวที่เกี่ยวกับวัยรุ่นในประเด็นอื่นๆ กลับไม่ถูกคัดเลือกมานำเสนอ

ไวท์ยังได้ทำการนับจำนวนและวัดเนื้อหาข่าว ซึ่งบรรณาธิการข่าวโทรเลขในหนังสือพิมพ์ที่ศึกษามาพิจารณา ลงพิมพ์ แล้วทำการจำแนกประเภทของข่าวที่ตัดสินใจเลือกนำลงพิมพ์แบบกว้างๆ เพื่อศึกษาว่าข่าวประเภทใดที่บรรณาธิการเหล่านั้นตัดสินใจเลือกลงพิมพ์ และชอบข่าวประเภทใดมากที่สุด จากนั้นไวท์จึงได้ศึกษาถึงสาเหตุของเบื้องหลังการตัดสินใจเลือกข่าวแต่ละข่าว พบว่า การคัดเลือกข่าวของบรรณาธิการ มีปัจจัยหลายประการเป็นตัวกำหนดในการเลือกข่าวบางข่าวลงพิมพ์ในหน้าหนังสือพิมพ์แต่ละวัน รวมทั้งความชอบ และไม่ชอบข่าวบางประเภทได้แก่

- 1.ทัศนคติของบรรณาธิการแต่ละคน ที่มีต่อบางเหตุการณ์ของข่าว คือ สนใจหรือชอบข่าวประเภทนั้นเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว
2. มีอคติใช้ค่านิยมส่วนตัว ประกอบการตัดสินใจเพื่อวัดคุณค่าของข่าวด้วย โดยคิดว่าข่าวที่จะออกอากาศมีประโยชน์ต่อคนดู หรือคนสนใจดู
3. ผลกระทบของเวลาที่นำเสนอมีอยู่อย่างจำกัด ทำให้บรรณาธิการต้องมีการคัดเลือกข่าวบางส่วนเพื่อออกอากาศและเลือกข่าวบางส่วนทิ้ง หรือตัดทอนเพื่อให้ข่าวที่นำเสนออยู่ภายในเวลาที่จำกัด³⁰

³⁰ ประพนอม หลีพันธ์, "กระบวนการคัดเลือกและนำเสนอข่าวสิ่งแวดล้อมต่างประเทศทางสถานีโทรทัศน์ไทย"(ปริญญาานิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 13.

แบกดิเนียน (Bagdinkian, 1983)³¹ ได้กล่าวถึงปัจจัย 5 ประการ ในการตัดสินใจเลือกข่าวของนักข่าวและบรรณาธิการข่าว คือ

1. หลักที่ยึดถือในการบริหาร
2. การมองโลกของความจริงและนิสัยของคน นั่นคือ มองผู้อ่านว่า ผู้อ่านต้องการอะไร และมีความปรารถนาอย่างไร
3. ค่านิยม ซึ่งยึดถือโดยกองบรรณาธิการที่มีความเชี่ยวชาญในวิชาชีพ มีมาตรฐานทางด้านความยุติธรรม และเป็นที่ยอมรับในวิชาชีพ นั่นคือเขาจะเป็นผู้ตัดสินใจว่าอะไรที่ผู้อ่านในหมู่คณะของเขาควรรู้
4. การประเมินค่าของข่าวสาร โดยการแข่งขันของสื่อ
5. ค่านิยมส่วนตัวและนิสัยแปลกๆ ของบรรณาธิการ เช่นถ้าบรรณาธิการกลัวหรือไม่ชอบอะไรบางอย่าง เขาก็จะไม่อนุญาตให้สิ่งที่ไม่ชอบปรากฏอยู่ในข่าวหรือตีพิมพ์ในหนังสือเด็ดขาด

จอห์น อาร์ บิทเทอร์ (John R. Bitter, 1983)³² ได้อธิบายหน้าที่ของผู้กรองสารว่าผู้กรองสารมีหน้าที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. ตัดทอนข่าวสาร เป็นการจำกัดข่าวสารที่ผู้รับสารจะได้รับซึ่งในกรณีของการรายงานข่าวเรื่องเพศกับวัยรุ่นนั้น บรรณาธิการและผู้สื่อข่าว ในฐานะผู้กรองสาร จะเลือกหยิบประเด็นหลักหรือประเด็นรองที่เกี่ยวกับเรื่องเพศกับวัยรุ่นมานำเสนอ โดยจะไม่นำเสนอเนื้อหาทั้งหมดเพราะมีข้อจำกัดในเรื่องเนื้อที่พิมพ์ ดังนั้นข่าวสารที่ถูกส่งไปยังผู้รับสารเกี่ยวกับประเด็นนี้จึงผ่านการตัดต่อข่าวสารในบางส่วนออกไปก่อน
2. ขยายหรือเพิ่มเติมข่าวสารอาจทำได้โดยการอธิบาย หรือเพิ่มเติมรายละเอียดของข้อมูลเข้าไปในข่าวสารที่จะส่งไปยังผู้รับสาร กรณีของการรายงานข่าวเรื่องเพศกับวัยรุ่นนั้นผู้สื่อข่าวจะต้องมีการใช้คำที่อธิบายเหตุการณ์ให้ผู้อ่านเข้าใจ และเห็นภาพของเหตุการณ์ได้ชัดเจน
3. รวบรวมหรือตกแต่งข่าวสารขึ้นใหม่ ในบางครั้งการนำเสนอข่าวเรื่องเพศกับวัยรุ่นนี้ ผู้สื่อ

³¹ Bagdinkian ., *The Media Monopoly* .(Boston:Beacon Press, 1983) อ้างถึงในธีระ ัญญไพฑูย์ , "การวิเคราะห์กระบวนการประตู่ข่าวสารการตูนการเมือง ในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย"(ปริญญานิเทศศาสตรมหาบัณฑิตสาขาหนังสือพิมพ์,จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2541) , หน้า17-18.

³² John R. Bitter, 1983 ประพนอม หลีพันธ์,อ้างแล้ว หน้า 19.

ข่าวก็จะมีกาไปค้นหา และเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องมานำเสนอและเรียบเรียงใหม่ เพื่อ

เสริมให้ข่าวน่าสนใจและเข้าใจได้ง่ายขึ้น

การนำทฤษฎีผู้ปิดและเปิดประตูสารเป็นทฤษฎีพื้นฐานในการวิเคราะห์ ก็เพื่อมุ่งที่จะศึกษาถึงกระบวนการคัดเลือกข่าวสารว่า ในการทำข่าวที่มีประเด็นเกี่ยวกับวัยรุ่นนั้น จะถูกคัดเลือกนำมาตีพิมพ์ทั้งหมดหรือไม่ ผู้สื่อข่าวมีการคัดเลือกในบางประเด็น (โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับเรื่องเพศ) เพื่อมานำเสนอเป็นพิเศษหรือไม่

ทฤษฎีการกำหนดวาระ (Agenda-Setting Theory)

การเสนอข่าวต่างๆในหน้าหนังสือพิมพ์แต่ละวันมีส่วนอย่างมากในการกระตุ้นให้ประชาชนในสังคม มีความตื่นตัวในการรับรู้ข่าวสารหรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น จนกระทั่งอาจนำมาเป็นประเด็นสำคัญในการสนทนา พูดคุย หรือถกเถียงกันในแต่ละวันได้ ดังนั้นหนังสือพิมพ์จึงมีความสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การกำหนดวาระ เพื่อนำเสนอออกมาในรูปของเนื้อหาข่าว หรือภาพข่าวในแต่ละวัน

หน้าที่ในการกำหนดวาระของหนังสือพิมพ์ หรือสื่อมวลชนอื่นๆ มาจากแนวคิดที่ว่า การที่สื่อมวลชนให้ความสนใจต่อประเด็น หรือหัวข้อเกี่ยวกับปัญหาในเรื่องต่างๆ ทำให้ประชาชนได้รับทราบและตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาหรือประเด็นนั้น ตามที่สื่อมวลชนได้กำหนดไว้ นั่นคือ สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของประชาชนที่จะรับรู้ถึงความสำคัญในเรื่องต่างๆ ที่สื่อมวลชนเป็นผู้นำเสนอ³³

³³ วิไล ฉัตรกุล ณ อยุธยา, "หนังสือพิมพ์ไทยกับหน้าที่ในการกำหนดวาระข่าวสาร"(วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาบรรณศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534)

แม็กซ์เวลล์ แม็คคอมบ์(Maxwell McCombs,1994)³⁴ กล่าวว่าการจัดวาระคือกระบวนการที่สื่อมวลชนทำการสื่อสารหรือถ่ายทอดเนื้อหาประเด็นข่าว ให้ประเด็นของสาธารณชนที่มีความคิดเห็นร่วมกัน นั่นคือหยิบยกความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคม การเมือง มาเป็นประเด็นข่าว

วาระ (Agenda) คือลำดับ (List) ประเด็นและเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งได้รับการนำเสนอในช่วงเวลานั้นๆ โดยการจัดลำดับความสำคัญ

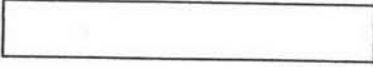
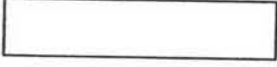
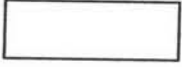
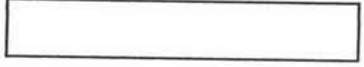

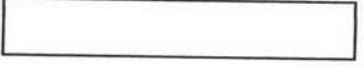
เหตุการณ์ (Event) คือช่วงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งถูกจำกัดด้วยพื้นที่ (Space) และเวลา (Time)

ประเด็น (Issue) คือชุด (Series) ของเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกัน

หน้าที่ของสื่อมวลชนในการกำหนดวาระ เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1972 โดยแม็คคอมบ์และชอร์วีย์ (McCombsและ D.L.Shaw, 1972)³⁵ เป็นผู้เสนอแนะ โดยอธิบายสื่อมวลชนมีบทบาทในการกำหนดวาระ (agenda-setting) หรือเรื่องราวต่างๆ แก่ประชาชน สื่อมวลชนมักสนใจต่อประเด็นปัญหาบางอย่างและละเลยปัญหาอื่นๆ ซึ่งส่งผลต่อมติสาธารณะ ทำให้ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ เหล่านั้นด้วย ซึ่งกล่าวได้ว่าเรื่องที่สื่อมวลชนเอาใจใส่มากที่สุดจะทำให้ประชาชนมีการรับรู้ว่าเป็นเรื่องที่สำคัญมากที่สุดแบบจำลองของแม็คคอมบ์และชอร์วีย์หน้าถัดไป

³⁴ Maxwell McCombs,1994อ้างถึงในประพนอม หลีพันธ์,"กระบวนการคัดเลือกและนำเสนอข่าวสิ่งแวดล้อมต่างประเทศทางสถานีโทรทัศน์ไทย" (ปริญญาานิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2542). หน้า15.

³⁵ McCombsและ D.L.Shaw, 1972 อ้างถึงในเล่มเดียวกัน, หน้า16.

ประเด็นปัญหา	การให้ความสนใจของสื่อมวลชน	ระดับการรับรู้ของสาธารณชน
X1		X 1
X2		X2
X3		X3
X4		X4
X5		X5
X6		X6

จากแบบจำลองการกำหนดวาระนี้ จะเห็นได้ว่า สื่อมวลชนจะทำหน้าที่ในการจัดลำดับและให้ความสำคัญในการนำเสนอข่าวสารเหตุการณ์ต่างๆ บางเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม เพื่อให้ประชาชนได้พิจารณา และเห็นคล้อยตามว่า เป็นเรื่องสำคัญที่ควรให้ความสนใจมากที่สุดในช่วงเวลานั้นๆ

แนวคิดในเรื่องการกำหนดวาระของสื่อมวลชนนี้ มิได้แสดงว่าสื่อมวลชนมีจุดมุ่งหมายที่จะมีบทบาทในประเด็นใดประเด็นหนึ่ง แต่หน้าที่เป็นเพียงผู้ปิดเปิดประตูสารเพียงเท่านั้น สื่อมวลชนตามแนวคิดในเรื่องการกำหนดวาระ ทำหน้าที่เป็นผู้เสนอวาระปัญหา หรือหัวข้อเรื่องต่างๆ ในสังคมในลักษณะข่าวและความคิดเห็นให้สาธารณชนได้พิจารณาว่า อะไรเป็นเรื่องที่จะนำมาคิดพิจารณาหรือสนทนาถกเถียงกัน³⁶

³⁶ ประพนอม หลีพันธ์, "กระบวนการคัดเลือกและนำเสนอข่าวสิ่งแวดล้อมต่างประเทศทางสถานีโทรทัศน์ไทย" (ปริญญานิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 17.

ดังนั้นทฤษฎีที่เกี่ยวกับการกำหนดวาระจึงมุ่งวิเคราะห์หน้าที่ หรือผลของสื่อมวลชนในด้านการให้ข่าวสาร (Information) แทนการชักจูง (Persuasion) สมมติฐานสำคัญ ที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการที่สื่อมวลชนเลือกเน้นประเด็นสำคัญของหัวข้อ (Topic) หรือ ปัญหา (Issue) ในการรายงานข่าวสารกับการที่ผู้รับสารหรือสื่อมวลชนตระหนักถึงความสำคัญ (Salience) ของหัวข้อประเด็น หรือปัญหานั้นๆ

ขณะเดียวกัน ระดับความเข้มข้นของข่าวก็มีความสำคัญในการเสริมบทบาทการจัดวาระสารระดับความเข้มข้นของข่าวที่ใช้โน้มน้าวใจในข่าวสารอาจทำได้หลายวิธี เช่น

1. การเพิ่มหรือขยายพื้นที่ของข่าวให้มากกว่าปกติ
2. ความถี่ในการนำเสนอข่าว สามารถสร้างกระแสหรือความสนใจให้กับผู้รับสารได้
3. ระยะเวลาในการนำเสนอข่าว มีความหมายใกล้เคียงกับความถี่แต่แม้ว่าข่าวนั้นจะถูกนำเสนอบ่อยๆ แต่ถ้าถูกนำเสนออยู่ไม่นานแล้วเลิกไปก็จะทำให้การจัดวาระสารนั้นหมดบทบาทไปด้วย³⁷

อิทธิพลของการจัดวาระสารนั้นขึ้นอยู่กับ

1. ความสำคัญของเหตุการณ์หรือคุณค่าข่าวหรือตัวสาร
2. จำนวนผู้รับสารได้ติดตามข่าวจากการจัดวาระข่าวสาร ซึ่งเป็นประสิทธิผลของการจัดวาระสาร
3. อายุของข่าวในการจัดวาระสารนับตั้งแต่เกิดข่าวหรือเหตุการณ์นั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นประสิทธิภาพของการจัดวาระสาร³⁸

ข่าวหนึ่งๆ จะมีอิทธิพลมากตามการจัดวาระสารก็ต่อเมื่อข่าวนั้น มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล นั่นคือมีผู้รับสารจำนวนมากสนใจติดตามข่าวที่นำเสนออย่างต่อเนื่อง ทำให้หนังสือพิมพ์สามารถป้อนข่าวนี้ได้อย่างสม่ำเสมอ เช่นข่าววัยรุ่นกับเรื่องเพศที่นำเสนอเมื่อไหร่ก็ได้รับความสนใจ และเป็นทีที่พูดถึงอยู่เสมอ

นอกจากนั้นการจัดวาระสารจำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงความพร้อมของผู้รับสารด้วย
โดย

³⁷ สุรพงษ์ โสธนะเสถียร , การสื่อสารกับสังคม, 2534 อ้างถึงในปาจารย์ ธนะสมบุญนิกิจ , "หนังสือพิมพ์ไทยรัฐกับการกำหนดวาระสารความขัดแย้งทางการเมืองในเหตุการณ์ พฤษภาคม 2535" (ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิตสาขาหนังสือพิมพ์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2538), หน้า 14.

³⁸ ประนอม หลีพันธ์, อ้างแล้ว หน้า 118.

เฉพาะภูมิหลังของผู้รับสาร ในด้านความรู้ ความสนใจต่อข่าวประเภทนั้นว่าเป็นอย่างไร หากข่าวนั้นมีพื้นฐานสอดคล้องกับความรู้ และความสนใจของประชาชนผู้รับสารแล้ว ผู้รับสารก็จะแสวงหาข่าวนั้นต่อไป โดยการติดตามข่าวเพื่อต้องการทราบทิศทางของข่าวนั้น ผู้รับสารอาจแสวงหาข้อมูลของข่าวจากบุคคลรอบข้าง โดยการสนทนารับฟังหรือวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งอาจทำให้ช่วงของการจัดวารสารนั้นขยายตัวออกไปอีก³⁹

การนำทฤษฎีการกำหนดวารสารเป็นทฤษฎีพื้นฐานในการวิเคราะห์ ก็เพื่อมุ่งที่จะศึกษาถึงกระบวนการคัดเลือกข่าวสาร วิธีการในการนำเสนอของหนังสือพิมพ์ว่า เหตุใดข่าวที่มีประเด็นเรื่องเพศกับวัยรุ่น จึงได้รับการคัดเลือกมานำเสนออยู่เสมอ และมีเหตุผลใดที่ข่าวเหล่านี้มักได้รับการคัดเลือกมานำเสนอบนหน้าหนังสือพิมพ์

ทฤษฎีสร้างความจริงทางสังคม(Construction Reality Theory)

ในการศึกษาคั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีการสร้างความจริงทางสังคมในการมองและวิเคราะห์ปัญหานักข่าวหรือบรรณาธิการข่าวมีวิธีรับรู้หรือทำความเข้าใจกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างไรว่า เหตุการณ์ไหนที่นำมาทำเป็นข่าวได้ เหตุการณ์ไหนนำมาทำเป็นข่าวไม่ได้ และเพื่อศึกษาต่อไปว่า นักข่าวและบรรณาธิการข่าวมีวิธีสร้างความเป็นจริงทางสังคมจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นให้อยู่ในรูปของข่าว เพื่อเผยแพร่แก่สาธารณชนได้อย่างไร

ทฤษฎีการสร้างความเป็นจริงทางสังคมนั้นเป็นแนวคิดทางสังคมวิทยา ซึ่งมองว่าสื่อมวลชนมีบทบาทในการสร้างความเป็นจริงทางสังคม ยิ่งถ้าเป็น “ข่าว” แล้วเรามักจะคาดหวังกันว่า “ข่าว” จะมีเนื้อหาที่มี “ความเป็นจริงมากที่สุด” แต่จากผลการศึกษาหลายๆ ชิ้นมักจะนำไปสู่ข้อสรุปที่ว่าเนื้อหาข่าวนั้น ไม่ว่าจะมีความสมจริงมากหรือน้อยก็ตามที่มักจะมีการเบี่ยงเบนออกไปจาก “ความเป็นจริง” อยู่เสมอ⁴⁰

³⁹ ณรงค์ศักดิ์ ศรีทานันท์, "เนื้อหาข่าวและแนวทางการคัดเลือกข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533)

⁴⁰ เกียรติยา ธรรมวิวัฒน์, "การสร้างความเป็นจริงจากการรายงานข่าวเหตุการณ์ในภาวะวิกฤต ในกรณีก่อวินาศกรรมอาคารเวิลด์เทรด เซ็นเตอร์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ของสถานีวิทยุ โทรทัศน์ในประเทศไทย" (ปริญญาโทเศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า 15.

การฟังเผล และซิคอเรล(Garfinkel, 1967;Cicourel 1964, 1973) ⁴¹นักคิดทางสังคมในเชิงวิธีวิทยาการแบบชาวบ้าน (Ethnomethodology) มองว่า แนวคิดนี้ศึกษาถึงวิธี (Method) ที่ผู้คนใช้การทำความเข้าใจ (Make Sense) กับสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน และศึกษาถึงวิธีที่ผู้คนเหล่านั้น ปฏิบัติตนหรือทำกิจกรรมต่างๆ ตามความเข้าใจ หรือทัศนะของตนได้ ทำการศึกษาถึงวิธีการ (Method) ที่นักข่าวใช้ในการจัดการหรือทำความเข้าใจกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน ให้ออกมาในรูปแบบของข่าว นักข่าวรู้หรือเข้าใจได้อย่างไรว่าเหตุการณ์ไหนทำเป็นข่าวได้ และเหตุการณ์ไหนที่นำมาเป็นข่าวไม่ได้โดยใช้แนวคิด "Reflexivity" และ "Indexicality" ในการอธิบายได้อย่างน่าสนใจดังนี้

แนวคิด "Reflexivity" อธิบายว่า นักข่าวอยู่ในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หรืออยู่ในบริบทของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และนักข่าวได้ถ่ายทอดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นให้อยู่ในรูปแบบของข่าว โดยผ่านสื่อเพื่อรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ให้แก่สาธารณชนได้รับทราบ นักข่าวและสร้างความเข้าใจ(Make Sense)ได้จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยที่เหตุการณ์นั้นสามารถที่จะสะท้อน (Reflex) ความเป็นจริงหรือสร้างความเป็นจริงได้ด้วยตัวของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเอง

ส่วนแนวคิด "Indexicality" อธิบายว่า เมื่อเกิดเหตุการณ์ขึ้นครั้งแรก นักข่าวไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หรือกล่าวได้ว่า ตัวของนักข่าวไม่ได้อยู่ในบริบทของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครั้งแรก แต่เมื่อนักข่าวต้องการนำเหตุการณ์ดังกล่าวข้างต้น มาถ่ายทอดให้แก่สาธารณชนทราบ โดยผ่านสื่อในรูปแบบของข่าว นักข่าวจำเป็นต้องการกล่าวอ้าง หรือทำความเข้าใจที่เกิดขึ้นครั้งแรกนั้นให้เป็นที่เข้าใจ หรือเป็นที่ยอมรับร่วมกันเสียก่อน ข่าวที่นำเสนอใหม่นั้น จึงเป็นที่เข้าใจหรือสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นได้

ในเรื่องของการสร้างความเป็นจริงนั้น มีการพูดกันอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับการที่สื่อมวลชนได้มีส่วนในการสร้างความเป็นจริงในสังคม ทั้งนี้เนื่องจากในโลกนี้มีเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นมากมาย ซึ่งมนุษย์ไม่สามารถที่จะเข้าไปมีประสบการณ์หรือสัมผัสกับความเป็นจริง

⁴¹ Garfinkel, 1967;Cicourel 1964, 1973 อ้างถึงในเล่มเดียวกัน หน้า14.

ต่างๆ เหล่านั้นโดยตรง สื่อมวลชนจึงได้เข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญในการที่จะถ่ายทอด หรือนำเสนอความเป็นจริงที่เกิดขึ้นบนโลก ผ่านกระบวนการต่างๆ ของสื่อมวลชน นับตั้งแต่การเลือกสรร การตัดต่อ ไปจนถึงขั้นการนำเสนอสู่สาธารณชน⁴²

วอลเตอร์ ลิปแมน (Walter Lippmann, 1992) ได้กล่าวว่า สื่อมวลชนนั้นได้ก่อให้เกิดภาพในหัวของมนุษย์ (The picture in our head) ซึ่งเป็นภาพที่เกี่ยวกับโลกแห่งความเป็นจริงภายนอก (The world outside) โดยลิปแมน เห็นว่า การนำเข้ามาซึ่งข่าวสารต่างๆ ของสื่อมวลชน มักจะไม่ตรงกับความเป็นจริง ซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจผิด บิดเบือน หรือแม้แต่อาจจะก่อให้เกิดภาพในหัวที่ผิดเกี่ยวกับโลกภายนอก ในขณะที่ทัศนคติของเมอร์ฟีนั้น มองว่า เรามักจะตอบสนองต่อแง่มุมที่ผิดๆ เกี่ยวกับสภาพความเป็นจริงรอบตัวเรา ข้อมูลที่ผิดๆ ที่ได้มานั้น เป็นทางหนึ่งที่ทำให้ภาพในหัวของเราถูกบิดเบือน ประสบการณ์ของเราแต่ละคน ได้สร้างให้เกิดความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับโลกสารเดียวกันก็อาจจะมีความหมายต่างกันในแต่ละคน⁴³

ซิดนีย์และเดนนิส (Sidney and Dennis) เห็นว่าในกระบวนการต่างๆ ทางสังคมที่ได้มีส่วนในการสร้างความเป็นจริงนั้น มีกระบวนการทางสื่อสารมวลชนรวมอยู่ด้วย บ่อยครั้งที่สื่อมวลชนมักจะนำเสนอภาพเหตุการณ์เสียใหม่ ที่ทำให้การรับรู้ของผู้รับสารสื่อมวลชนเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น มีความแตกต่างไปจากผู้ที่ได้ไปเห็นเหตุการณ์ในสถานที่จริง หรือมีส่วนร่วมในเหตุการณ์โดยตรง

ในบรรดานักข่าว หรือผู้ที่ทำงานในวงการสื่อมวลชนนั้น อาจจะอธิบายในเรื่องนี้ว่า ผู้สื่อข่าวหรือบรรณาธิการข่าว จะต้องนำเสนอภาพเหตุการณ์ หรือสิ่งที่ได้พบเห็นในลักษณะของข่าว ซึ่งจะต้องมีความกระชับ เข้าใจง่าย (Clear and concise) และอยู่ในรูปแบบที่น่าสนใจ เพราะฉะนั้นสิ่งที่ได้รับการนำเสนอข่าวนั้น จึงเป็นสิ่งที่ถูกกลั่นกรองและคัดเลือกมา โดยผู้ที่เกี่ยวข้องในวงการสื่อ

มวลชน ในขณะที่เนื้อหาของเหตุการณ์อื่นๆ ที่นักข่าวไม่เห็นว่าเป็นข่าว ก็จะไม่ได้รับการนำเสนอ

⁴² เกียรติยา ธรรมวิวัฒน์, "การสร้างความเป็นจริงจากการรายงานข่าวเหตุการณ์ในภาวะวิกฤต ในกรณีก่อวินาศกรรมอาคารเวิลด์เทรด เซ็นเตอร์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ของสถานีวิทย์ โทรทัศน์ในประเทศไทย " (ปริญญาโทเศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า 16.

⁴³ Walter Lippmann, 1992 อ้างถึงในเล่มเดียวกัน หน้า 16.

นั่นคือ สิ่งที่ได้รับการนำเสนอทางสื่อมวลชนว่าเป็น “ความเป็นจริง” ของเหตุการณ์ใดก็ตามนั้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งของเหตุการณ์ทั้งหมด ผู้ที่ได้มีส่วนร่วมในเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง จะพบว่ามีความแตกต่างเป็นอย่างมาก ในสิ่งที่เขาได้ประสบมาด้วยตนเอง กับสิ่งที่ถูกนำเสนอทาง หนังสือพิมพ์วิทยุ และโทรทัศน์⁴⁴

การนำทฤษฎีการสร้างความเป็นจริงเป็นทฤษฎีพื้นฐานในการวิเคราะห์ ก็เพื่อมุ่งที่จะศึกษา ถึงการนำเสนอข่าวเรื่องเพศกับวัยรุ่นว่าในการนำเสนอข่าวนั้น ผู้สื่อข่าวมีการนำเสนอเนื้อหาตาม ความเป็นจริงที่เกิดขึ้นหรือไม่ หรือมีการนำเสนอข่าวโดยมีการสร้างความเป็นจริงให้เกิดขึ้น ออกมาในรูปแบบใด

ทฤษฎีสตรีนิยม (Feminism)

แนวคิดนี้เป็นการศึกษาที่พยายามค้นหาความหมายในเรื่องเพศ ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นเรื่อง เพศในเชิงชีววิทยาเท่านั้น แต่ยังรวมถึงทุกแง่มุมของชีวิตมนุษย์ด้วย ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของ ภาษา บทบาททางเพศในครอบครัว สังคม การศึกษา กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ฯลฯ โดยการศึกษา แนวคิดสตรี -นิยมนี้ส่วนใหญ่จะเป็นการพิจารณาเรื่องของความแตกต่างระหว่างเพศกับระบบของ สังคม ซึ่งจะเน้นในเรื่องของการถูกกดขี่ทางเพศภายใต้ระบบสังคมที่มีเพศชายเป็นใหญ่ แนวคิดนี้ เริ่มจากสังคมที่ถูกกดขี่ โดยการล่าเหยียดไปทางเพศชายแล้วกดขี่เพศหญิง แนวคิดสตรีนิยมจึง มุ่งหวังที่จะเอาชนะการกดขี่แบบดั้งเดิม และหาทางปลดปล่อยเพื่อให้เพศหญิงและชายอยู่ร่วมกัน ได้อย่างเท่าเทียมในสังคม ⁴⁵

⁴⁴ เกียรติยา ธรรมวิวัฒน์, "การสร้างความเป็นจริงจากการรายงานข่าวเหตุการณ์ในภาวะวิกฤต ในกรณี ก่อวินาศกรรมอาคารเวิร์ลเทรด เซ็นเตอร์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ของสถานีวิทยุ โทรทัศน์ในประเทศไทย " (ปริญญาเนเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า 17.

⁴⁵ จงกมลณี ไตสกุลวงศ์, "การวิเคราะห์วาทกรรมการให้ความหมายสื่อสิ่งพิมพ์ลามก 9 สถาบันใน สังคมไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาเนเทศศาสตรมหาบัณฑิต คณะวารสารศาสตร์, 2543), หน้า 30.

กฤตยา อาชวนิจกุล⁴⁶ ได้กล่าวเอาไว้ว่าหัวใจของความเชื่อในระบบวิถีคิดของสตรีศึกษาวางอยู่บนแกนหลักในการวิเคราะห์ระบบสังคมอยู่ 3 ประการ

ประการแรก การตกผลึกของระบบความคิดแบบผู้ชายเป็นใหญ่

ประการที่สอง ความไม่เท่าเทียมกันระหว่างชายหญิง

ประการที่สาม โครงสร้างทางสังคมเป็นตัวกำหนดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้หญิงและผู้ชายผ่านสถาบัน ครอบครัวและระบบเครือญาติ สถาบันการเมืองการปกครองและสถาบันศาสนาเป็นต้น ซึ่งแนวคิดสตรีนิยมนี้สามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มได้หลายกลุ่มซึ่งแตกต่างกันออกไปตามแนวคิดหลักดังนี้

กลุ่มสตรีนิยมแนวเสรีนิยม (Liberal Feminism) สนใจในประเด็นเรื่องภาพสะท้อนของสตรีที่มีลักษณะเฉพาะตายตัว (Stereotype) มีอยู่เพียงไม่กี่ภาพและมักเป็นภาพที่ไม่มีความสลักสำคัญ ซึ่งผลที่จะเกิดตามมาจากกรนำเสนอภาพดังกล่าว ก็คือ จะกลายเป็นกระบวนการหล่อหลอมจำเพาะ(Socialization)ผู้หญิงในรุ่นต่อๆ ไป ให้สร้างความเป็นหญิงขึ้นมาได้เพียงเสมือนภาพในสื่อเท่านั้นยกตัวอย่างการนำเสนอข่าว เช่น การนำเสนอข่าวโดยมักจะมองผู้หญิงว่า เป็นคนที่ไร้ความสามารถ (Incompetent) ต้อยกว่า และต้องขึ้นอยู่กับผู้ชาย(Inferior).

กลุ่มสตรีนิยมแนวก้าวหน้า (Radical Feminism) การวิเคราะห์ปัญหาของกลุ่มนี้จะสนใจเรื่องความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิงกับชายเป็นสำคัญ โดยมองว่าไม่ว่าจะเป็นระบบสังคมแบบทุนนิยมหรือสังคมนิยมก็ตาม ล้วนแล้วแต่เป็นระบบสังคมที่ถืออำนาจชายเป็นใหญ่ทั้งสิ้น (Patriarchal Society) ในระบบสังคม เช่นนี้ ชะตากรรมและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเพศหญิงจะถูกกำหนดให้มีความต่ำต้อยกว่าเพศชาย ซึ่งถึงแม้จะมีการแก้กฎหมาย หรือเปลี่ยนแปลงการปกครองให้เป็นระบบประชาธิปไตยก็ไม่สามารถทำให้ทั้งสองเพศนั้นมีความเท่าเทียมกันได้ เพราะปัญหาที่แท้จริงอยู่ที่โครงสร้างสังคมซึ่งถูกครอบงำโดยเพศชายมากกว่า เนื่องจากระบบสังคมที่ชายเป็นใหญ่นั้น อย่างไม่เสียก็ต้องเห็นความสำคัญของผลประโยชน์ของเพศชาย และมุ่งกดขี่เพศหญิงอยู่นั่นเอง ดังนั้นการที่เพศหญิงถูกกดขี่ก็เนื่องมาจากโครงสร้างทางสังคมที่ตั้งอยู่บนฐานคติที่มองไม่เห็นคุณค่า และจำกัดประสบการณ์ของเพศหญิงนั่นเอง ดังนั้นค่านิยมที่ฝังรากลึกเหล่านี้จึงจำเป็นที่จะต้องได้รับการตีความใหม่ในทุกเรื่องที่เป็นพื้นฐานในสังคมใหม่หมด โดยการ

⁴⁶ กฤตยา อาชวนิจกุล, "ระหว่างกรอบกระบวนทัศน์... 'สตรีศึกษากับประชากรศาสตร์'" ในประชากรไทย 60 ล้านคน:สถานการณ์ นโยบายและมิติด้านการพัฒนา, 2540), หน้า259-260.

เริ่มต้นการวิเคราะห์ด้วยข้อเสนอว่าบรรดาความรุนแรงที่ผู้ชายกระทำต่อผู้หญิง (Violence against women) ภายใต้ระบบสังคมแบบถือชายเป็นใหญ่ นับตั้งแต่การทุบัติการข่มขืน การพุดจาฉนวนลาม โดยเฉพาะอำนาจที่ผู้หญิงสูญเสียไปในการควบคุมชะตากรรมและเส้นทางเดินชีวิตของตัวเอง แม้แต่อำนาจที่จะควบคุมการใช้ร่างกายของตนเอง (Politic of Body)

กลุ่มสตรีนิยมแนวมาร์กซิสต์ (Marxist Feminism) กลุ่มนี้จะได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดของกลุ่มมาร์กซิสต์ (Marxist) ซึ่งมุ่งเน้นการวิเคราะห์สังคมที่มีชนชั้นเป็นหลัก โดยได้เพิ่มเติมว่าการเอาเปรียบทางเพศนั้นเป็นรูปแบบย่อยอีกรูปแบบหนึ่งที่ประสานไปกับการเอาเปรียบทางชนชั้น เช่นเดียวกับเรื่องชนชั้นหรือเชื้อชาติและเนื่องจากกลุ่มมาร์กซิสต์มีทัศนะว่า เท่าที่การเอาเปรียบนั้นยังคงดำรงอยู่ได้ ก็เพราะการทำงานของอุดมการณ์ (Ideology) เพราะฉะนั้นประเด็นเรื่องเพศก็เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยประเด็นในเรื่องสื่อมวลชนที่กลุ่มสตรีนิยมแนวมาร์กซิสต์สนใจวิเคราะห์ จึงเป็นเรื่องของ " อุดมการณ์ทางเพศ " ที่แทรกซึมอยู่ในเนื้อหาสื่อมวลชนทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นรายงานข่าวสารหรือศิลปะ รูปแบบความบันเทิง ทั้งการสื่อสารที่ใช้ภาษาและการสื่อสารแบบอวัจนภาษา (เช่นคำว่า " ให้ทำ " ใช้กับอาการผู้หญิง " มีชู้ " ใช้กับผู้หญิง)

กลุ่มสตรีนิยมแนววัฒนธรรม (Cultural Feminism) เริ่มต้นด้วยการขยายคำนิยามของคำว่า " วัฒนธรรม " ออกมาให้กว้างขวางมากขึ้นว่า " วัฒนธรรม " นั้น นอกจากจะหมายความถึงวิถีแห่งการใช้ชีวิต (Way of life) แล้ว วัฒนธรรมยังหมายถึง เจือปนและรูปแบบที่ความหมายและคุณค่าต่างๆ ถูกจัดระบบในสังคม ตัวอย่างที่เห็นได้ง่ายที่สุดก็คือ การรักษาพรหมจรรย์ถูกจัดให้อยู่ระดับสุดยอดของระบบคุณค่าของความเป็นหญิง ในขณะที่อาจจะไม่ปรากฏเลยในระบบคุณค่าของความเป็นชาย⁴⁷

⁴⁷ กาญจนา แก้วเทพ , " สื่อกับสตรี : ห่วงโซ่ ที่ขาดหาย ", สตรีศึกษา โครงการสตรีและเยาวชนศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมศาสตร์, 2541), หน้า 69.

ไม่ว่าแต่ละแนวคิดของสตรีนิยมจะต่างกัน หรือมีการแตกตัวทางความคิด (Variation of thoughts) อย่างไรก็ตามภาพรวมของสตรีนิยมกระแสหลัก ที่ผ่านมากว่าครึ่งศตวรรษคือ การทำความเข้าใจปฏิบัติการณ์ในมิติหลักๆ คือ⁴⁸

ปฏิบัติการณ์แรกแนวคิดสตรีนิยม พยายามที่จะเข้าใจสถานการณ์ผู้หญิงจากมุมมองผู้หญิงเอง (Women's perception) นั่นคือ การเข้าใจสถานการณ์จากเพศสภาพ (Gender basis) ที่มาจากประสบการณ์ เนื่องจากว่าในอดีตมุมมองและประสบการณ์ของผู้หญิงถูกมองข้าม ถูกละเลยไปจากการบันทึกเรื่องราว และปรากฏการณ์ทางสังคม เพราะผู้หญิงถูกกดขี่เอาไว้ ผู้หญิงไม่มีเครื่องมือที่จะบรรยาย หรือสื่อประสบการณ์ของตนออกมาในที่สาธารณะได้ นอกจากนั้นแล้ว ประสบการณ์ของผู้หญิงมักจะไม่เป็นหนึ่งเดียวกัน (Uniform) ประเด็นเรื่องชาติพันธุ์และชนชั้น เป็นตัวแปรสำคัญของความแตกต่างในประสบการณ์

ปฏิบัติการณ์ที่สอง คือแนวคิดสตรีนิมนำเสนอภาพของการกดขี่ของผู้หญิงในทุกรูปแบบไม่ว่าจะเป็นในระบบการศึกษา สังคม ศาสนา ทางอาชีพ และด้านกฎหมาย อันเป็นผลมาจากสังคมแบบปิตาธิปไตย (Patriarchy) เนื่องจากสตรีนิยมเชื่อว่า ทุกอย่างที่เกิดขึ้นในสังคมการจักรเยียบทางสังคมที่กดขี่ผู้หญิงอย่างที่เป็นอยู่ เป็นเพราะสังคมมีผู้ชายเป็นใหญ่

ประการที่สามสตรีนิมนิยมที่จะอธิบายต้นกำเนิด และความต่อเนื่องของระบบปิตาธิปไตยโดยมองว่า ผู้ชายมีแรงจูงใจที่จะรักษาสภาพความเป็นใหญ่ของผู้คนไว้ เพราะเป็นเพศที่อยู่ในสถานภาพที่เหนือกว่า นอกจากนั้นระบบทุนนิยมยังสนับสนุนให้ระบบปิตาธิปไตยยังดำรงอยู่ต่อไปในสังคม เพราะเป็นระบบที่ได้เปรียบจากการใช้แรงงานสตรีที่อยู่ภายใต้สังคมปิตาธิปไตยและยิ่งมีความรุนแรงมากขึ้น เมื่อมีการแพร่ขยายของทุนนิยม หรือเศรษฐกิจเสรีระดับโลก

มิติสุดท้ายที่เป็นภาพรวมที่สตรีนิพนิยมมีส่วนร่วมกันคือ การเปลี่ยนแปลงสังคม การนำแนวคิดและองค์ความรู้ต่างๆ ไปสู่การต่อสู้ การเคลื่อนไหว ไม่ว่าจะเป็นการต่อต้านระบบทุนนิยม การล้มล้างระบบชายเป็นใหญ่ หรืออำนาจที่มีอยู่ในสังคมปัจจุบัน ปฏิเสธการยอมรับโครงสร้าง และค่านิยมที่เป็นผลผลิตของสังคมปิตาธิปไตย ซึ่งปฏิบัติการณ์นี้ จะเห็นได้ชัดในการแทรกแนวคิดเรื่องเพศสภาพลงนโยบายและแผนพัฒนาสังคมในหลายๆ ระดับร่วมกัน

⁴⁸ สุวจี จันทรถนอม-ภูติ, "สตรีนิยม: วาทกรรมโลกเพศสภาพ", ผู้หญิงกับความรู้ 3 พื้นที่อัตลักษณ์และการสร้างความรู้ของผู้หญิง, ครั้งที่ 3, 2544 หน้า 4-5.

จากแนวคิดในเรื่องสตรีนิยม จะทำให้มองเห็นภาพรวมอย่างกว้างๆ ว่าในสังคมระบบที่ชายเป็นใหญ่ ซึ่งทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศนี้ มีความพยายามในการต่อสู้ เพื่อนำไปสู่วิถีทางที่ทั้งสองเพศ จะสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเท่าเทียมอย่างไรบ้าง การมองรากฐานของปัญหาในแง่มุมที่แตกต่างกันของ Feminist กลุ่มต่างๆ นั้นจะทำให้วิถีทางการแก้ไขปัญหามีสาเหตุมาจากความไม่เท่าเทียมกันทางเพศมีความหลากหลายและครอบคลุมมากขึ้นซึ่งเท่ากับเพิ่มความเป็นไปได้ในการประสบความสำเร็จต่อการแก้ไขปัญหาทางเพศที่เกิดขึ้น

และเมื่อนำแนวคิดตามแนวทฤษฎีสตรีนิยมมาใช้ในการวิเคราะห์การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับเรื่องเพศกับวัยรุ่นนั้น เราก็จะสามารถตั้งข้อสังเกตได้ในหลายประเด็นเช่นเมื่อมีการสำรวจหรือมีข่าวการทำโพล ในเรื่องของการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของวัยรุ่นนั้นผลที่มักเกิดขึ้นตามมา ก็คือการออกมาประณามผู้หญิงว่าไม่รักนวลสงวนตัว รายงานข่าวมักจะไม่มีการตั้งคำถามว่า "ทำไมพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นผู้ชายจึงเป็นเช่นนี้ " โพลสามารถกระตุ้นการถกเถียงกันในวงกว้าง เรื่องการสอนลูกชายวัยเจริญพันธุ์ เกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ด้วยความรับผิดชอบและปลอดภัยได้ แต่แทนที่จะเป็นเช่นนั้น สื่อมวลชนกลับหันไปให้ความสนใจ ในการกล่าวโทษเด็กหญิง และยังโทษว่าเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในเรื่องการควบคุมประเวณีของผู้หญิงนั้น ทำหน้าที่หละหลวมด้วยถ้อยคำหลักที่มักใช้กันมากมายในข่าวคือ รักนวลสงวนตัว ซึ่งแสดงถึงหน้าที่ของผู้หญิงในการที่จะเก็บรักษาเนื้อตัวร่างกายไม่ให้ " มีมลทิน " จากการจับต้องของผู้ชาย⁴⁹

หรือแม้แต่ในบางครั้งที่เกิดคดีข่มขืน การนำเสนอข่าวมักจะนำเสนอไปในทางที่โทษฝ่ายหญิงเช่นผู้หญิงคนนั้นใส่เสื้อผ้าอาภรณ์ที่ " เซ็กซี่ " เสื้อสายเดี่ยวเข้ารูปกระโปรงสั้น หรือผู้หญิงที่ไปเที่ยวกลางคืนก็จะทำให้พวกนักล่าเซ็กส์มองว่าผู้หญิงเหล่านี้เป็นผู้หญิงที่ "ไม่ดีและปล่อยเนื้อปล่อยตัว" ซึ่งสมควรจะได้รับการปฏิบัติต่ออย่างหยาบโลน การทำข่าวที่มักเป็นไปในแนวที่ประณามเหยื่อข่มขืนว่า "รันทาที่" นั้นอาจส่งอิทธิพลในทางอ้อมในการสอนลูกผู้ชายให้มองผู้หญิงเป็นวัตถุทางเพศ⁵⁰

การที่การข่มขืนเกิดขึ้นมาตลอดเวลาในประวัติศาสตร์นั้น ก็เป็นเพราะสังคมมองว่าผู้ที่ถูกข่มขืนนั่นเองเป็นผู้เสียหาย กลายเป็นผู้ที่อับอายขายหน้า กลายเป็นผู้ที่สูญเสียพรหมจรรย์ สังเกต

⁴⁹ กาญจนา แก้วเทพ และ พริศรา แซ่ก้วย .เพศวิถี วัฒนธรรม วันวาน วันนี้ และวันพรุ่งที่จะไม่เหมือนเดิม. (กรุงเทพฯ : ศูนย์การสตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2547), หน้า 151.

⁵⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 165.

ได้จากการพาดหัวข่าว หรือการเขียนข่าวที่เกี่ยวกับการข่มขืนนั้นนักข่าวมักจะมุ่งใช้คำที่รุนแรง และแสดงให้เห็นภาพ ซึ่งคำเหล่านี้ในบางครั้งกลายเป็นการสร้างความเสียหาย และตอกย้ำความเจ็บปวดให้กับผู้ถูกระทำ

ซึ่งเหตุผลต่างๆ ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่เป็นการตอกย้ำให้เห็นว่าผู้หญิงถูกกำหนดให้เป็นกลุ่มที่มีเอกภาพบนพื้นฐานความคิดเกี่ยวกับสภาพการถูกกดขี่ร่วมกัน นั่นคือนัยในทางสังคมวิทยาเกี่ยวกับ "ความเหมือนกัน" ของการถูกกดขี่เป็นสายใยที่เชื่อมผู้หญิงทั้งหมดเข้าเป็นกลุ่ม ในจุดนี้เองที่ "ผู้หญิง" ในฐานะกลุ่มที่เกิดจากการประกอบสร้างทางวาทกรรมกับ "ผู้หญิง" ในฐานะคนที่มีตัวตนและประวัติศาสตร์ของตนถูกตัดขาดออกจากกัน นั่นคือว่าข้อสรุปในระดับวาทกรรมเกี่ยวกับเอกพจน์ของ "ผู้หญิง" ในฐานะกลุ่มถูกนำมาแทนที่ (อย่างผิดๆ) ว่าเป็นสภาพความเป็นจริงทางประวัติศาสตร์เฉพาะผู้หญิงหลายๆ กลุ่ม ผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้น คือ สมมุติฐานว่าผู้หญิงเป็นกลุ่มที่มีการจัดตั้งอยู่แล้วและเป็นกลุ่มที่ถูกตีตราว่าเป็นกลุ่มที่ "ไร้อำนาจ" "ถูกข่มเหง" "ถูกลวนลามทางเพศ" ฯลฯ ในวาทกรรมวิทยาศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ กฎหมาย และสังคมวิทยาของสตรี (โปรดสังเกตว่าปฏิบัติการเช่นนี้ค่อนข้างจะเหมือนกับปฏิบัติการในวาทกรรมกดขี่ทางเพศที่ตราหน้าว่าผู้หญิงอ่อนแอ เจ้าอารมณ์ และอ่อนคณิตศาสตร์ ฯลฯ) สิ่งที่กำลังมานี้ ไม่ได้มุ่งที่จะเปิดเผยลักษณะเฉพาะทางอุดมการณ์ที่สร้างผู้หญิง "ไร้อำนาจ" ขึ้นเป็นกลุ่มต่างๆ แต่เพื่อพิสูจน์ว่าผู้หญิงในฐานะกลุ่มนั้นไร้อำนาจ⁵¹

การนำแนวคิดเรื่องสตรีนิยมมาเป็นแนวคิดพื้นฐานก็เพื่อมุ่งที่จะศึกษาถึงรูปแบบหรือแบบแผนในการนำเสนอข่าวว่ามีการนำเสนอที่มีการเหลื่อมล้ำ หรือความไม่เท่าเทียมกันทางเพศแฝงอยู่หรือไม่ โดยมุ่งที่จะศึกษาในรูปแบบของการใช้ภาษา นำเสียงการนำเสนอของการนำเสนอข่าวเรื่องเพศกับวัยรุ่น

⁵¹ กาญจนา แก้วเทพ และ พริศรา แซ่ก้วย, เพศวิถี วันวาน วันนี้ และวันพรุ่งนี้จะไม่เหมือนเดิม หน้า

แนวคิดเรื่องเพศสภาพ

Gender หรือ เพศสภาพ เป็นคำที่นักสตรีนิยมนำมาใช้เพื่อเน้นย้ำให้คนในสังคมสามารถแยกแยะได้ว่าสถานะทางเพศแบบไหนเป็นสถานะธรรมชาติ และสถานะทางเพศแบบใดที่คือสิ่งประดิษฐ์ของสังคม (Social invention) การวิเคราะห์แบบนี้ได้นำพานักสตรีนิยมไปสู่การแยกความแตกต่างกันอย่างชัดเจนระหว่าง เพศ (Sex) และเพศสภาพ (gender) ในขณะที่ " เพศ " เป็นสถานะที่แตกต่างกันระหว่างผู้หญิงและผู้ชายโดยมีร่างกาย (Body) เป็นตัวกำหนด " เพศสภาพ " ก็คือภาวะที่แตกต่างกันระหว่างผู้หญิงและผู้ชายซึ่งมนุษย์(สังคม) เป็นผู้กำหนดโดยเพศสภาพ (Gender) นั้นถือเป็นเครื่องมือหนึ่ง (a tool) ที่สตรีนิยมใช้ในการแทรกแซง และเปลี่ยนแปลงสถานะสังคมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน⁵²

การแยกแยะความแตกต่างระหว่าง " เพศ " และ " เพศสภาพ " นั้นนักสตรีนิยมยังก้าวไกลไปอีกขั้นหนึ่ง คือ พยายามชี้ประเด็นว่าในขณะที่ " เพศ " เป็นสถานะทางร่างกายที่ธรรมชาติให้มา ซึ่งคนในสังคมและวัฒนธรรมร่วมกัน และเราไม่สามารถทำการเปลี่ยนแปลงสถานะดังกล่าวได้ แต่ " เพศสภาพ " คือคุณสมบัติที่ผันแปรไปตามบริบททางวัฒนธรรมและเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์และนักสตรีนิยมทั้งหลายของยุคนั้น ก็ฟันธงลงไปว่าเราสามารถเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติทางเพศสภาพได้ ซึ่งถือว่าทัศนะดังกล่าวสำคัญยิ่ง เนื่องจากแผ່งนัยแห่งศักยภาพที่พาผู้หญิงและชายให้ก้าวพ้นกับดักขององค์ความรู้เก่า ที่พันธนาการชีวิตของคนไว้กับความคาดหวังและบรรทัดฐานของสังคม โดยที่ไม่มีโอกาสได้ตั้งคำถามว่าความรู้เหล่านั้นมันปกปิดซ่อนเร้นมิติของความยุติธรรมและการกดขี่หรือไม่⁵³

ดังนั้นคำว่าเพศสภาพ (Gender) จึงอาจนับได้ว่าเป็น " วัฒนธรรม " อย่างหนึ่ง เพราะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากการประกอบสร้างทางสังคม (Social construction) ซึ่งจะแตกต่างกันออกไปในแต่ละสังคม แต่ละยุคสมัยโดยในวัฒนธรรมหนึ่ง ผู้หญิงอาจถูกกำหนดให้มีอุปนิสัยอ่อนแอ เจ้า

⁵² ผู้หญิงกับความรู้ 3: พื้นที่ อัตลักษณ์ และการสร้างความรู้ของผู้หญิง, กรุงเทพฯ : โครงการสตรีและเยาวชนศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546), หน้า 4-5.

⁵³ กาญจนา แก้วเทพ, เพศภาวะ การท้าทายร่าง การค้นหาตัวตน, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), หน้า6.

อารมณืรักเด็ก ฯลฯ ในขณะที่อีกวัฒนธรรมผู้หญิงถูกกำหนดให้มีความแข็งแรง กล้าหาญ ชอบทำสงคราม (เช่นผู้หญิงในเผ่าอเมซอน) เป็นต้น⁵⁴

เนื่องจากเพศสภาพมีใช้ลักษณะที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หากทว่าเกิดจากการประกอบสร้างทางสังคม และวัฒนธรรมที่ดำเนินงานผ่านการทำงานของสถาบันและกลไกต่างๆ ของสังคม เริ่มตั้งแต่สถาบันครอบครัวโรงเรียน ที่ทำงาน ศาสนา และสำหรับสังคมยุคใหม่ก็ยอมรับเอาสถาบันสื่อมวลชนเข้าไปเป็นส่วนหนึ่ง จากต้นกำเนิดที่เกิดจากการประกอบสร้างของสังคม วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับเพศสภาพ จึงเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้และจะเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ด้วยการกระทำของสถาบันทางสังคม/วัฒนธรรม

โดยความสัมพันธ์ระหว่างเพศมักถูกกำหนดและมีการควบคุมโดยบรรทัดฐานและค่านิยมของแต่ละสังคม ทั้งนี้เพราะเมื่อสังคมกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบให้แก่แต่ละเพศแล้ว ก็จะเป็นที่รู้กันว่าความสัมพันธ์ระหว่างสตรีและชายว่าควรเป็นไปในรูปแบบใด เช่น "ชายนำ สตรีตาม" หรือ "ชายเหนือ สตรีด้วย" หรือกลับกัน เป็นต้น แล้วแต่ความคาดหวังของแต่ละสังคมที่มีต่อการกำหนดบทบาทนั้นๆ

การนำแนวคิดเรื่องเพศสภาพมาเป็นแนวคิดพื้นฐาน ก็เพื่อมุ่งที่จะศึกษาและวิเคราะห์ถึง การสร้างวาทกรรมเรื่องเพศกับวัยรุ่นที่มักมีการแฝงไปด้วยการถูกควบคุมโดยบรรทัดฐานแล ค่านิยมในการกำหนดบทบาทในสังคม ซึ่งผู้หญิงมักจะถูกกำหนดให้มีฐานะที่ด้อยกว่าเพศชาย โดยเฉพาะในเรื่องที่มีสาระสำคัญเกี่ยวกับเรื่องเพศ ดังนั้นการวิเคราะห์ชิ้นนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งที่จะสร้างความเข้าใจและอธิบายถึงค่านิยมและความเชื่อที่มีอยู่ในสังคมและเชื่อมโยงถึงพฤติกรรมของวัยรุ่นที่จะกล่าวถึงต่อไป

แนวคิดเรื่องภาพตัวแทน (Representation)

ภาพตัวแทน คือผลผลิตของการให้ความหมายแทนสิ่งหนึ่ง หรือปรากฏการณ์หนึ่ง ซึ่งแตกต่างจากการสะท้อนภาพ (Reflection) เพราะมีการให้คุณค่าและตอกย้ำไว้ด้วยอุดมการณ์ของ

⁵⁴ (กาญจนา แก้วเทพ, ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา, (กรุงเทพฯ : เอดิชั่นเพรสโปรดักส์, 2544), หน้า 474.

สังคม ภาพตัวแทนจึงเกี่ยวข้องกับการครอบงำทางอำนาจ (Hegemony) ในระบบวัฒนธรรม และทำงานอยู่

ภายในวงจรวัฒนธรรม (The circuit of culture) ⁵⁵ ภาพตัวแทนเป็นกระบวนการสร้างความหมายของความคิดในจิตใจเราผ่านทางภาษา ภาพตัวแทนเป็นการสร้างตัวตนให้กับพฤติกรรม คุณค่า ของผู้ชาย ผู้หญิง ชนชั้น สีผิว เป็นแนวคิดที่ปลูกฝังและสืบทอดเป็นกรอบแห่งความหมาย ที่ให้อ้างอิงโดยถูกกำหนดจากเงื่อนไขของค่านิยม ทัศนคติและความเชื่อของวัฒนธรรมและสังคม ซึ่งมีใ้ภาพตายตัวและอาจเปลี่ยนแปลงได้เมื่อความเชื่อ ค่านิยมของสังคมและวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป แต่ภายใต้กระบวนการสร้างความหมายนี้เอง ได้สะท้อนแง่มุมบางอย่างไว้ คือความหมายที่ให้ภาพตัวแทนได้ถูกจำกัดขอบเขตเอาไว้แล้ว ด้วยวัฒนธรรมของสังคมนั้น เช่นสังคมที่มีค่านิยมในการแบ่งแยกสีผิว การสร้างกรอบความหมายให้กับคนต่างสีผิวยอมเป็นไปในแง่ลบและไม่เป็นธรรม เมื่อคนในสังคมรับรู้แต่ความหมายในแง่ลบ ก็จะได้รับภาพนั้นไว้ในใจและเชื่อในที่สุดว่าภาพตัวแทนกับตัวจริงนั้นเป็นสิ่งเดียวกัน แง่คิดนี้ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ในสังคมที่ปิดกั้น รักษาอำนาจและตอกย้ำกลุ่มคนที่ด้อยกว่าให้ด้อยยิ่งขึ้น

“ภาพตัวแทนที่ปรากฏนั้นขึ้นอยู่กับรูปแบบและวิธีการที่คนกลุ่มนั้นได้รับการปฏิบัติจากสังคม ...ภาพตัวแทนจึงเป็นกลไกที่ทำให้คนในสังคม “แยกเขาแยกเรา” อย่างชัดเจนและเป็นการแบ่งแยกที่ลากเส้นบนฐานของการครอบงำทางอำนาจและอุดมการณ์ของสังคม คำว่าแบ่งแยก “ความแตกต่าง “นี่เองที่เป็นตัวกำหนดหรือมาตรวัดว่าใครควรได้จัดเข้ากลุ่มอัตลักษณ์ใด” ⁵⁶

ภาพตัวแทนมีความหมายได้เพราะ

1. อาศัยความหมายแลเครื่องหมายถอดรหัสของความหมายที่มีอยู่แล้วในสังคม
2. ความหมายที่มีอยู่เป็นตัวกำหนดกรอบการรับรู้ของสังคม และขีดเส้นจำกัดไม่ให้เข้าใจความหมายในแง่อื่นๆ

⁵⁵ วิลลาซีนี พิพิธกุล, เอกสารประกอบการสอนวิชาสัมมนาวิพากษ์สื่อ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547 (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

⁵⁶ วิลลาซีนี พิพิธกุล, “ การต่อรองทางอัตลักษณ์ของผู้หญิงผ่านสื่อกระแสหลักในเรื่องชนชั้น เชื่อชาติเพศสภาพ “ผู้หญิงกับความรู้:เพศ วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมศึกษา, ปีที่2 พฤติกรรม, 2543), หน้า 102.

3. กระบวนการนำเสนอภาพตัวแทนในลักษณะข้างต้น ทำให้ภาพนั้นฝังลึกและกลายเป็นเรื่องปกติหรือความชอบธรรม⁵⁷

การนำเสนอความคิดเรื่องภาพตัวแทนมาเป็นแนวคิดพื้นฐาน ก็เพื่อมุ่งที่จะศึกษาและวิเคราะห์ถึง การศึกษาวาทกรรมเรื่องเพศกับวัยรุ่นของหนังสือพิมพ์ว่า มีส่วนในการสร้างภาพตัวแทนและก่อ ความหมายให้กับวัยรุ่นปัจจุบันในลักษณะใด และภาพที่ถูกสร้างขึ้นส่งผลอย่างไรต่อวัยรุ่น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รุ่งรวี เฉลิมศรีภิญโญรัช, 2540 (วาทกรรมของสื่อมวลชน)

งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งนำเสนอให้เห็นว่า สื่อมวลชนปฏิบัติการทางอำนาจของตนเอง โดย ผ่านวาทกรรมอย่างไร เพื่อที่เราจะได้ตระหนักว่าเราไม่ควรจะเชื่อถือสื่อมวลชนอย่างง่ายดาย และ ไม่ควรเชื่ออย่างเด็ดขาดว่าสิ่งที่สื่อมวลชนนำเสนอจะเป็นเรื่องจริงทั้งหมดหน้าที่สำหรับประชา ชนที่มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม ผู้ที่ยังห่วงใยสังคมจึงควรจะช่วยกันตรวจสอบ สอดส่อง ดูแลการ ทำงานของสื่อมวลชนอย่างสม่ำเสมอ พิจารณาข่าวที่สื่อมวลชนนำเสนออย่างถี่ถ้วน เพื่อตัดทาน การใช้สื่อในทางที่ผิด และสนับสนุน ส่งเสริมให้สื่อมวลชนใช้พลังอำนาจของตนเองในทางที่สร้าง สรรค์สิ่งที่ดีที่สุดในให้แก่สังคม

ผลจากการวิจัยนี้ได้ชี้ว่า วาทกรรมของสื่อมวลชนมีพลังมหาศาลเพียงไร และมีอิทธิพล ต่อความคิดความเข้าใจ ของผู้คนมากเพียงไร วาทกรรมนั้นเปรียบเสมือน " ดาบสองคม " ซึ่งอาจ นำไปใช้เพื่อการสร้างสรรค์หรือทำลายก็ย่อมได้ทั้งสิ้น ขึ้นอยู่กับเจตนาารมณ์ของผู้ใช้อาวุธเอง ปฏิบัติการของสื่อมวลชนนั้น เป็นองค์ประกอบที่ไม่สามารถแยกออกได้จากการต่อสู้ทางสังคม (social struggle) วาทกรรมของสื่ออาจถูกใช้ไป เพื่อการสถาปนาอำนาจของรัฐ ส่งเสริมอำนาจ นายทุน หรืออาจใช้เพื่อสนับสนุนให้คนยากจน คนเล็กคนน้อย ได้มีโอกาสมีชีวิตที่ดีขึ้นและ สร้างสรรค์สังคมให้มีความยุติธรรมมากขึ้นก็ได้

⁵⁷ วิลาสินี พิพิธกุล, เอกสารประกอบการสอนวิชาสัมมนาวิพากษ์สื่อ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547 (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กฤตยา อาชวนิจกุล. "ระหว่งกรอบกระบวนทัศน์.. สตรีศึกษากับประชากรศาสตร์" ในประชากรไทย 60 ล้านคน : สถานการณ์ นโยบายและมิติการพัฒนา. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540 .

กาญจนา แก้วเทพ และ พริศรา แซ่ก้วย. เพศวิถี วันวาน วันนี้ และวันพรุ่งนี้จะไม่เหมือนเดิม. กรุงเทพฯ : ศูนย์การสตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2547.

กาญจนา แก้วเทพ. สื่อสารมวลชนทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

กาญจนา แก้วเทพ. "สื่อสตรี : ห่วงโซ่ที่ขาดหาย" สตรีศึกษา โครงการสตรีและเยาวชนศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมศาสตร์, 2541.

เกียรติยา ธรรมวิภาชน์. การสร้างความจริงจากการรายงานข่าวเหตุการณ์ในภาวะวิกฤต ในกรณีก่อวินาศกรรม อาคารเวิร์ลเทรด เซ็นเตอร์ ของสถานีวิทยในประเทศไทย . วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

จกมลณี โตสกุลวงศ์ . การวิเคราะห์วาทกรรมการให้ความหมายสื่อสิ่งพิมพ์ลามก 9 สถาบันของสังคมไทย . วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต ภาควิชาวารสารศาสตร์ คณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร . วาทกรรมกับการพัฒนา . พิมพ์ครั้งที่ 2 .กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัยและพัฒนาตำรามหาวิทยาลัยเกริก, 2540.

ประนอม หลีพันธ์ . กระบวนการคัดเลือกและนำเสนอข่าวสิ่งแวดล้อมต่างประเทศ ทางสถานีโทรทัศน์.วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต ภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

พัชรา รุ่งสุข . วาทกรรมของนักวิจัยชายและหญิงเรื่องเพศกับวัยรุ่นและการผลิตซ้ำของหนังสือพิมพ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต ภาควิชาวารสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2544

รุ่งรวี เฉลิมศรีภิญโญรัช . วาทกรรมของสื่อมวลชน. สารนิพนธ์ปริญญาวารสารศาสตร์บัณฑิต คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.

วิลาสินี พิพิธกุล . เอกสารประกอบการสอนวิชาสัมมนาวิพากษ์สื่อ , จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2547(เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่).

วิลาสินี พิพิธกุล . รายงานวิจัย ฉบับสมบูรณ์ โครงการเพศและการสื่อสารในสังคมไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2546.

สุวจี จันทรถนอม-ภูิต . สตรีนิยม : วาทกรรมโลกเพศสภาพ . ผู้หญิงกับความรู้ 3 : พื้นที่อัตลักษณ์ และการสร้างความรู้ของผู้หญิง. กรุงเทพฯ : โครงการสตรีและเยาวชนศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2544.

ภาษาอังกฤษ

Charles Wright. Mass Communication A Sociological Perspective. New York :Routledge, 1986.

Rist and Ray. "Pornography as a Social Problem : Reflections on the Relation of Morality and the Law " The Pornography Controversy . New Brunswick: Transaction Book, 1995.

ผศ.ดร.วิลลาสินี พิพิธกุล และ ผศ.ดร. กิตติ กันภัย (โครงการ เพศและการสื่อสารในสังคมไทย)

จุดประสงค์ของโครงการมุ่งหวังที่จะสร้างให้เกิดองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับเพศ โดยผ่านกระบวนการสื่อสาร ทั้งในรูปสื่อมวลชน และสื่อเฉพาะกิจต่างๆ มุ่งที่จะทำให้เรื่องเพศเป็นประเด็นสาธารณะที่ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวทางการศึกษาวิจัย และการผลักดันในระดับนโยบายเพื่อให้เรื่องเพศ ได้รับการถ่ายทอดและสร้างวาทกรรมที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย กิจกรรมหลักของโครงการชุดนี้ประกอบด้วย การสำรวจองค์ความรู้ในเรื่องการสื่อสารเรื่องเพศ และระบบความสัมพันธ์ทางเพศที่มีอยู่แล้วในงานวิชาการของไทยโดยอาศัยกรอบแนวคิดการวิจัยที่กำหนดขึ้น การวิเคราะห์วาทกรรมเรื่องเพศที่นำเสนอในหนังสือพิมพ์ไทยเพื่อสรุปและเสนอแนะแนวทางการสร้างงานวิจัยในอนาคต ตลอดจนเพื่อเป็นแหล่งองค์ความรู้พื้นฐาน สำหรับนำไปดำเนินการในรูปของกิจกรรมความเคลื่อนไหวต่างๆ ในอนาคต เช่น การสนับสนุนการผลักดันนโยบายและกฎหมายในระดับของสถาบันนิติบัญญัติ เสนอแนะและเผยแพร่ความรู้รวมทั้งทักษะทางวิชาชีพในการสื่อสารเรื่องเพศ ให้แก่สถาบันสื่อมวลชน เป็นต้น

พรรณราย พิทักษ์พงศ์, 2540 วิจัยเรื่อง :การวิเคราะห์การนำเสนอข่าวเรื่องเกี่ยวกับการละเมิดเด็กที่ปรากฏในข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย

ผลการวิจัยพบว่าหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยนำเสนอข่าวในประเด็นความรุนแรงทางเพศในปริมาณที่สูงสุดในขณะที่ถ้าเป็นภาพข่าวหนังสือพิมพ์รายวันนำเสนอประเด็นปัญหาสังคมในปริมาณที่สูงสุด

หนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยมีลักษณะการพาดหัวแบบให้ข่าวสารข้อเท็จจริง ส่วนในเรื่องภาพขององค์ประกอบข่าวที่หนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยนำเสนอ มี 4 ลักษณะ ดังนี้ คือความสะเทือนอารมณ์ ผลกระทบกระเทือน ความใกล้ชิด และความสด ในด้านสำนวนภาษานำเสนอในทิศทางที่เป็นลบมากกว่าบวก หนังสือพิมพ์รายวันใช้แหล่งข่าวจากบุคคลในการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดเด็กสูงสุด

พัชรารุ่งสุข, 2544 วิจัยเรื่อง: วาทกรรมของนักวิจัยชายและหญิงเรื่องเพศกับวัยรุ่นและการผลิตซ้ำของหนังสือพิมพ์

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้เน้นการสำรวจวิเคราะห์วาทกรรม งานวิจัยเรื่องเพศกับวัยรุ่นของนักวิจัยชาย, หญิง และการศึกษาระบวนการนำผลงานวิจัยมาผลิตซ้ำของสื่อมวลชน เพื่อให้เข้าใจว่าวาทกรรมเรื่องเพศกับวัยรุ่นถูกถ่ายทอดจากภาษาวิจัยสู่ภาษาสื่อมวลชนอย่างไร และมีส่วนสร้างปรากฏการณ์

ความจริงในเรื่องนี้อย่างไร ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าในกระบวนการผลิตซ้ำวาทกรรมงานวิจัยเรื่องเพศกับวัยรุ่นของสื่อมวลชนนั้น สื่อมวลชนทำหน้าที่ทั้งดอกย้าวาทกรรมเดิม และมีส่วนสร้างวาทกรรมใหม่ เพื่อเป็นทางเลือกให้แก่สังคมในการทำความเข้าใจเรื่องนี้ ผลการวิจัยที่สร้างขึ้นด้วยวาทกรรมของนักวิจัยทั้งชายและหญิง และการผลิตซ้ำวาทกรรมของสื่อมวลชน จึงมีส่วนอย่างสำคัญที่จะสร้างความเข้าใจ และนำไปสู่การรับรู้เรื่องเพศกับวัยรุ่นของคนในสังคม และกลายเป็นส่วนหนึ่งของการอธิบายความจริงเรื่องเพศกับวัยรุ่นของสังคมไทย นอกจากนี้ยังอาจกล่าวได้ว่า การผลิตซ้ำทางวาทกรรมในเรื่องนี้ สื่อมวลชนก็มีส่วนสำคัญที่ไปกำหนดกรอบการผลิตงานวิจัยและวาทกรรมของนักวิจัยด้วยในอีกทางหนึ่ง

ชาติวุฒิ วัจวล, 2542 วิจัยเรื่อง: อิทธิพลของสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีต่อความรู้และทัศนคติเรื่องเพศศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนสหศึกษา: กรณีศึกษาโรงเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเป็นเพื่อตรวจสอบว่าความรู้และทัศนคติในเรื่องเพศศึกษาที่วัยรุ่นได้รับจากสื่อสิ่งพิมพ์นั้นสอดคล้องกับ การเปิดรับข้อมูลข่าวสารเรื่องเพศศึกษาจากสื่อสิ่งพิมพ์หรือไม่ และมีความถูกต้องอย่างไร และเชื่อมโยงไปถึงว่าสื่อสิ่งพิมพ์นั้นมีผลต่อความรู้ และทัศนคติเรื่องเพศศึกษาอย่างไร รวมทั้งปัจจัยทางประชากรศาสตร์ของวัยรุ่น ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลของสื่อสิ่งพิมพ์ และปัจจัยทางสังคมต่างๆ ได้แก่การพูดคุยเรื่องเพศศึกษากับพ่อแม่หรือผู้ปกครอง เพื่อน และครูอีกด้วย ซึ่งผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยคาดว่าจะถูกนำไปใช้ในแนวทางการวางแผนป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับเรื่องเพศของวัยรุ่นและการนำเสนอข้อมูลเรื่องเพศในสื่อมวลชน

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การเปิดรับข้อมูลข่าวสารเรื่องเพศศึกษาจากสื่อสิ่งพิมพ์ทั้งหนังสือพิมพ์และนิตยสาร ต่างก็มีอิทธิพลต่อความรู้เรื่องเพศศึกษาของวัยรุ่นในระดับหนึ่ง แต่ก็ยังมีปัจจัยร่วมอื่นๆ อีกด้วยที่มีอิทธิพลต่อความรู้ของวัยรุ่นด้วย อาทิ พฤติกรรมทางสังคม เช่น การพูดคุยเรื่องเพศศึกษากับบิดามารดาหรือผู้ปกครอง นอกจากนี้ ก็ยังแหล่งข่าวสารข้อมูลอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อความรู้และทัศนคติเรื่องเพศศึกษาต่อวัยรุ่นอีกมากมาย ซึ่งหลอมรวมความรู้ ทัศนคติ และการตัดสินใจของวัยรุ่นให้เกิดขึ้นตามมา

นาตยา ศรีดี, 2544 วิจัยเรื่อง: การพิทักษ์ทางเพศของสตรีกับปัญหาการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาถึงลักษณะของข่าวและภาพข่าวละเมิดสิทธิทางเพศเด็กหญิงและสตรี ที่นำเสนอทางหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ไทยและหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษเพื่อศึกษา ถึงบทบาทของหนังสือพิมพ์ในการพิทักษ์สิทธิ เพื่อศึกษาทิศทางและแนวทางปรับปรุงการเสนอข่าว และภาพข่าวละเมิดสิทธิทางเพศของผู้ควบคุมการปฏิบัติงานหนังสือพิมพ์ และผู้ที่เกี่ยวข้องต่อบทบาทการพิทักษ์สิทธิ

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า หนังสือพิมพ์ประเภทปริมาณมีการเสนอข่าวและภาพข่าวการละเมิดสิทธิทางเพศสตรีมากที่สุด และพบว่ามีการเสนอข่าวอย่างไม่เหมาะสม ขาดการคำนึงถึงประเด็นสิทธิสตรีสิทธิมนุษยชน ความเสมอภาคทางเพศ การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และความรับผิดชอบต่อผลกระทบทางสังคม จำนวน 66 ข่าว จาก 152 ข่าว และเสนอภาพไม่เหมาะสม จำนวน 7 ภาพ จาก 24 ภาพ และจากการสัมภาษณ์ผู้ควบคุมการปฏิบัติงานหนังสือพิมพ์ และผู้ที่เกี่ยวข้องต่อบทบาทการพิทักษ์สิทธิสตรีของหนังสือพิมพ์ มีความเห็นว่าการเสนอข่าวละเมิดสิทธิทางเพศสตรีไม่มีการพิทักษ์สิทธิสตรีผู้เสียหาย โดยการนำเสนอข่าวมักเน้นในการนำผู้เสียหายมาเป็นจุดขาย บรรณาธิการและหัวหน้าข่าวยังขาดความรู้ความเข้าใจในประเด็นปัญหา มีอคติทางเพศ และมีความซาบซึ้งต่อปัญหา

พิมพ์พร ยิ่งยง, 2539 วิจัยเรื่อง : ข้าวและภาพเกี่ยวกับเพศและความรุนแรงในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวัน: วิเคราะห์เปรียบเทียบข่าวสดกับมติชน

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาเปรียบเทียบปริมาณ ความถี่ ลักษณะของการนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวกับเพศและความรุนแรงของข่าว และภาพในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ข่าวสดในฐานะที่เป็นหนังสือพิมพ์แนวประชานิยมกับหนังสือพิมพ์มติชนในฐานะที่เป็นหนังสือพิมพ์แนวคุณภาพ (2) ศึกษาเปรียบเทียบสำนวนภาษาที่ใช้ในการนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวกับเพศและความรุนแรงที่ถูกนำเสนอในหนังสือพิมพ์ข่าวสดกับมติชน (3) ศึกษานโยบายและแนวทางในการพิจารณาข่าวที่เกี่ยวกับเพศและความรุนแรงของหนังสือพิมพ์ข่าวสดกับมติชน

ผลการวิจัยพบว่า ข่าวสดนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเพศมากกว่ามติชน ทั้งนี้ข่าวสดมีการเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวกับเพศเฉลี่ยเดือนละ 3 ชิ้น และเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศเป็นส่วนใหญ่ เช่น พฤติกรรมการข่มขืน ส่วนมติชนเฉลี่ยเดือนละประมาณ 1 ชิ้น และนำเสนอข่าวเพศเกี่ยวกับพฤติกรรมการข่มขืนเด็กมากที่สุด

นิยามศัพท์

วาทกรรมเรื่องเพศของหนังสือพิมพ์ หมายถึง กลุ่มคำ รูปแบบการเขียนแนวทางของการใช้ภาษา ซึ่งผู้เขียนได้เรียบเรียงถ้อยคำและข้อความต่างๆ เข้าด้วยกันรวมถึงความหมายต่างๆ ที่ถูกสร้างขึ้นโดยแฝงไปกับข้อความเหล่านั้น เพื่อใช้สื่อความหมายในเรื่องเพศ เพื่อให้ผู้อ่านมีความเข้าใจและมีความคิดเห็นตรงตามที่ต้องการ โดยในงานวิจัยชิ้นนี้หมายถึง การเลือกและการกำหนดประเด็นข่าวเรื่องเพศกับวัยรุ่นในหนังสือพิมพ์ การคัดเลือกคำ/ภาษามาใช้ในการพาดหัวข่าว เพื่อสื่อความหมายตามที่หนังสือพิมพ์ต้องการลงไปในเนื้อหาข่าว รวมไปถึงการคัดเลือกภาพข่าวที่เกี่ยวกับเรื่องเพศของวัยรุ่นที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์ ด้วย

การประกอบสร้างวาทกรรม หมายถึง การคัดสรรภาษา กลุ่มคำ และภาพประกอบ ที่ตรงตามกรอบแนวคิดที่ผู้นำเสนอต้องการมาประกอบเข้าด้วยกันเพื่อใช้ในการถ่ายทอดแนวคิด และความเชื่อต่างๆ เพื่อให้ผู้อ่านมีความเห็นคล้อยตาม หรือเห็นไปในทิศทางเดียวกับผู้นำเสนอ ในงานวิจัยนี้หมายถึง

ถึงการใช้คำในการพาดหัวข่าวการเลือกใช้คำ/ภาษา ในการนำเสนอเนื้อหาข่าวที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศกับวัยรุ่นในหนังสือพิมพ์

ภาพตัวแทนของวัยรุ่น หมายถึง การสร้างตัวตนให้กับพฤติกรรมของวัยรุ่น โดยกำหนดบทบาทตามเงื่อนไขค่านิยมมีความหมายในเชิงความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ระหว่างผู้ที่มีอำนาจมากกว่ากับผู้ที่ย่อยกว่า โดยในงานวิจัยชิ้นนี้หมายถึงภาพตัวแทนที่สื่อมวลชนที่มีอำนาจมากกว่ามอบให้วัยรุ่นที่เป็นผู้ย่อยกว่า เช่น วัยรุ่นผู้หญิงไม่รักนวลสงวนตัว วัยรุ่นชายมีพฤติกรรมทางเพศที่ไม่รับผิดชอบ

เด็กวัยรุ่น หมายถึง ช่วงวัยที่เป็นรอยต่อระหว่างวัยเด็กและวัยผู้ใหญ่ คืออยู่ในช่วงอายุ 12 – 20 ปี โดยในวัยรุ่นนั้นเด็กจะมีความเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมอย่างรวดเร็ว และยังต้องการการยอมรับและความเข้าใจจากคนรอบข้างเป็นอย่างมาก ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้หมายถึงกลุ่มบุคคลที่มีอายุอยู่ในระหว่าง 12 – 20 ปี โดยมีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่มีการเปิดรับวัฒนธรรมใหม่ตลอดเวลา มีการเข้ามาใช้พื้นที่เช่นเตอร์พอยท์ และมีการเปิดรับข่าวสารเรื่องเพศกับเด็กวัยรุ่นในหนังสือพิมพ์

ผู้ถูกสร้าง หมายถึง บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่ถูกนำเสนอภาพหรือถูกสร้างกรอบพฤติกรรมให้ เป็นไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ตามที่ผู้สร้างต้องการ และนำเสนอให้กลุ่มบุคคลส่วนใหญ่ได้เห็นเป็นประจำจนกลายเป็นเรื่องธรรมดาในสังคม ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้หมายถึง การที่กลุ่มวัยรุ่นถูกหนังสือพิมพ์นำเสนอข่าวที่มีประเด็นทางเพศกับวัยรุ่นอยู่บ่อยครั้ง จนกลายเป็นการสร้างภาพที่ไม่ดีให้แก่วัยรุ่น ส่งผลให้คนในสังคมมองวัยรุ่นว่าเป็นแบบภาพที่หนังสือพิมพ์ได้นำเสนอ

บรรทัดฐานทางสังคม หมายถึง ค่านิยม ความเชื่อ และวัฒนธรรมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาในสังคมใดสังคมหนึ่ง ถือเป็นมาตรฐานที่ยอมรับกัน ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้หมายถึงค่านิยม ความเชื่อ และวัฒนธรรมในสังคมไทยที่มีการยึดมั่นเรื่องพรหมจรรย์ เด็กไม่ควรชิงสุกก่อนห่ามคือ มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร รวมไปถึงหลักการให้ความเคารพผู้อาวุโส คือ เด็กต้องเชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ และผู้ใหญ่มีศิษย์ที่จะดำเนินดีเตียนเด็กได้ เมื่อเห็นว่าเด็กได้กระทำในสิ่งที่ผู้ใหญ่เห็นว่าไม่สมควร

บรรทัดฐานกลุ่ม หมายถึง ค่านิยม ความเชื่อ และรูปแบบการดำเนินชีวิต ของกลุ่มบุคคล ใดบุคคลหนึ่ง ที่เป็นที่ยอมรับ และปฏิบัติร่วมกันของบุคคลในกลุ่ม ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้หมายถึงค่านิยม ความเชื่อ และรูปแบบการดำเนินชีวิต ที่กลุ่มเด็กในย่านเซ็นเตอร์พอยท์ยอมรับและมีการปฏิบัติร่วมกัน

การตีความข่าว หมายถึง ความเข้าใจ ความรู้สึก ทักษะคิด รวมไปถึงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเมื่อ ได้อ่านข่าวใดข่าวหนึ่ง ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้หมายถึง การตีความหมายของเด็กวัยรุ่นในการอ่านข่าวที่ เกี่ยวกับเรื่องเพศกับเด็กวัยรุ่นในหน้าหนังสือพิมพ์ โดยดูว่าการตีความหมายหลังจากที่วัยรุ่นได้อ่าน ข่าวเหล่านั้น ส่งผลอย่างไรบ้าง ต่อทัศนคติและการดำเนินชีวิตของพวกเขา

พฤติกรรมการแสดงออกในเรื่องเพศ หมายถึง การแสดงท่าทางหรือพฤติกรรมของแต่ละบุคคล แสดงออกต่อสิ่งต่างๆ ในงานวิจัยนี้พฤติกรรมการแสดงออกในเรื่องเพศ หมายถึง การกระทำ หรือ พฤติกรรมการแสดงออกที่มีสาเหตุเกี่ยวเนื่องมาจากเรื่องเพศ

ทัศนคติและค่านิยมในเรื่องเพศ หมายถึง ความคิด มุมมองของแต่ละบุคคลที่เปรียบเสมือน ตัวกำหนดพฤติกรรม ซึ่งในแต่ละบุคคลย่อมมีความคิด มุมมองที่แตกต่างกันออกไป ในงานวิจัยชิ้นนี้ หมายถึง ทัศนคติและค่านิยมในเรื่องเพศ หมายถึง ความคิด มุมมองและความเห็นของแต่ละบุคคล ที่เกี่ยวเนื่องกับเรื่องเพศ ซึ่งจะมีผลต่อการกระทำและการแสดงออกในเรื่องพฤติกรรมทางเพศต่อไป

ผลกระทบและปัญหาที่เกี่ยวข้องเนื่องมาจากเรื่องเพศ หมายถึง ผลกระทบและปัญหาที่เกิดขึ้น และมีสาเหตุมาเรื่องเพศ ในงานวิจัยชิ้นนี้หมายถึง การนำเสนอข่าวประเด็นหรือเหตุการณ์ที่มีผลสืบ เนื่องมาจากการแสดงออกพฤติกรรมทางเพศ หรือการกระทำที่มีพฤติกรรมทางเพศเข้าไปเกี่ยวข้อง